

Somalimaanmuuttajien työllistymisen esteet Suomessa

Vilma-Juulia Pitkänen

Tekijä(t) Vilma-Juulia Pitkänen	
Koulutusohjelma Liiketalous	
Opinnäytetyön otsikko Somalimaahanmuuttajien työllistymisen esteet Suomessa	Sivu- ja liitesivumäärä 36 + 2
<p>Sain työn aiheeseen innoituksen vuoden takaisesta työharjoittelustani eräässä vuokratyövoimavälitysfirmassa. Käsittelin siellä työhakemuksia, ja valitsin potentiaalisia hakijoita haastatteluihin. Kriteerinä kuitenkin lähes jokaisessa toimeksiannossa oli kiitettävä suomen kielen taito. Tämä rajasi hakijajoukkoa yllättävän paljon, ja työtä tehdessäni minut valtasi lukuisat kerrat suuri myötätunto ulkomaalaistaustaisia hakijoita kohtaan, jotka eivät äidinkielenään puhuneet suomea, joten heidän oli paljon vaikeampi työllistyä, olivat he miten päteviä tahansa.</p> <p>Valitsin tutkimukseni aiheeksi somali-taustaisten maahanmuuttajien työllistymisen esteet Suomessa. Rajasin työni koskemaan 20-30-vuotiaita pääkaupunkilaisia henkilöitä. Materiaalin keräsin kirjallisuuden ja haastatteluiden avulla. Haastattelin viittä kriteerit täyttävää henkilöä. Tarkoitukseni oli selvittää, onko maahanmuuttajien vaikeampi työllistyä kuin kantasuomalaisien, ja jos on, niin miksi. Aloitin työn kesällä 2016, ja se valmistui marraskuussa 2016.</p> <p>Valitsin kyseisen teeman siksi, koska maahanmuutto on tällä hetkellä niin pinnalla oleva ajankohtainen asia. Se on teemana ollut pinnalla oikeastaan jo 90-luvulta lähtien, mutta viime vuosina pakolaistulvan myötä maahanmuutto on ollut ennennäkemättömän paljon esillä mediassa sekä ihmisten huulilla. Lisäksi maahanmuutosta on tullut viimeisen parinkymmenen vuoden aikana Suomessa, varsinkin pääkaupunkiseudulla, niin arkipäiväinen ja yleinen ilmiö, että halusin selvittää, kohtaavatko he yhä edelleen ennakkoluuloja esimerkiksi työpaikkoja hakiessa.</p> <p>Tulokseksi sain, että nykypäivänä Suomessa, tai tarkemmin ottaen Helsingissä, maahanmuuttajilla on jo erittäin hyvä asema. Tässä vaiheessa tulee ottaa kuitenkin huomioon, että kaikki tutkimukseeni osallistuneista olivat henkilöitä, joilla oli jo Suomen kansalaisuus ja he olivat asuneet Suomessa jo noin kaksikymmentä vuotta. Tilanne saattaa siis olla hyvinkin erilainen juuri Suomeen maahan muuttaneiden henkilöiden kohdalla.</p> <p>Lähes kaikki haastateltavat henkilöt olivat kuitenkin tästä huolimatta kokeneet ainakin jonkin asteista syrjintää työnsaajissaan. Syrjintä saattoi olla joko niin suoraa, että jo nimen perusteella hakemuksen käsittelyä ei jatkettu. Epäsuoraa syrjintää taas tuli esimerkiksi ennakkoluulojen muodossa, kun työnantaja suhtautuu epäileväisesti esimerkiksi uskonnon vaatimiin toimenpiteisiin tai rituaaleihin, kuten rukous-taukoihin tai huivin käyttöön työpaikalla.</p> <p>Tutkimukseni oli rajattu koskemaan erittäin pientä joukkoa maahanmuuttajista, mutta oli silti mielestäni mielenkiintoinen ja informatiivinen. Se osoitti todeksi sen, mitä itse etukäteen arvelinkin; Suomi on hyvä ja suvaitsevainen paikka maahanmuuttajalle, mutta täysin ennakkoluuloton se ei vielä todellakaan ole.</p>	
Asiasanat Maahanmuutto, rekrytointi, ennakkoluulot, työllistyminen.	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	1
1.2	Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rajaus.....	1
2	Suomi ja maahanmuutto	2
2.1	Maahanmuuton moninaisuus	2
2.2	Maahanmuuton historiaa Suomessa	3
2.3	Somalialaistaustaiset maahanmuuttajat Suomessa	8
2.4	Maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen	9
3	Työllistymiseen vaikuttavat tekijät.....	12
3.1	Henkilön ominaisuuksiin liittyvät tekijät.....	12
3.2	Ulkoiset tekijät.....	15
3.3	Kannustinloukut	16
3.4	Suomen työmarkkinat	17
4	Empiirisen tutkimuksen toteutus.....	19
4.1	Tutkimuksen kohderyhmän rajaus.....	19
4.2	Haastattelukysymykset	20
4.3	Tutkimustulosten analysointi	21
4.4	Vastaajat.....	21
5	Tutkimustulokset ja niiden tulkinta	27
5.1	Kokemukset haastattelutilanteissa	27
5.2	Kokemukset haastattelujen jälkeen	27
5.3	Maahanmuuttajataustaisten työllistymisen vaikeus verrattuna kanta-suomalaisiin.....	28
5.4	Työllistymisen estyminen	29
5.5	Työllistymisen parantaminen.....	29
5.6	Lainsäädäntö ja uudet työllistymisen mallit.....	30
6	Pohdinta.....	32
6.1	Vastaukset tutkimuskysymyksiin	32
6.2	Jatkotutkimusehdotukset.....	33
6.3	Opinnäytetyöprosessi kokonaisuutena ja oman oppimisen arviointi	34
	Lähteet	37
	Liitteet.....	40
	Liite 1. Haastattelukysymykset	40

1 Johdanto

Aiheena maahanmuutto on erittäin ajankohtainen ja mielenkiintoinen pinnalla oleva aihe. Maahanmuutosta tuntuu kumpuavan loputon määrä keskusteluja ja kysymyksiä, ja se jakaa erittäin vahvasti ihmisten mielipiteitä. Mielestäni aihe on erittäin tärkeä, ja sitä pitäisi tutkia vielä nykyistä enemmän. Siksi päätin itse paneutua juuri kyseiseen aiheeseen.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, miten maahanmuuttajat kokevat oman työllistymisensä ja sen mahdolliset esteet. Alakysymyksinä halusin selvittää, millaisena koetaan rekrytointiprosessin toimivuus, eli tuntuuko haastateltavista henkilöistä, että rekrytointiprosessi tyssää aina jossain tietyssä vaiheessa ja mistä tämä heidän mielestään johtuu.

Tutkimuskysymykseni siis oli:

- *Miten maahanmuuttajat kokevat oman työllistymisensä?*

1.2 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rajaus

Tutkimusmenetelmäni oli haastattelut, sekä aihepiiriin liittyvään kirjallisuuteen ja julkaisuihin tutustuminen. Näiden pohjalta rakensin tutkimukseni kokonaisuuden. Tutkimuksen rajaus tapahtui melko luonnollisesti, sillä minua kiinnosti henkilökohtaisesti ehdottomasti eniten somalitaustaisten maahanmuuttajien työllistyminen, ja ikähaarukaksi 20-30-vuotiaat, sillä tiesin tavoittavani heidän ikäisiään parhaiten. Lisäksi pari-kolmekymppiset maahanmuuttajat ovat tällä hetkellä juuri niitä 90-luvun suurimmassa ryppäässä Suomeen saapuneita nuoria, jotka ovat tulleet todella nuorena lapsena maahan, joten mielestäni heitä on kaikista mielenkiintoisin tutkia.

2 Suomi ja maahanmuutto

Kenellekään ei varmasti enää vuonna 2016 ole vieras termi sana maahanmuuttaja. Maahanmuutto on tällä hetkellä ehkä enemmän tapetilla kuin koskaan, sillä maailman kriisien takia pakolaisten ja maahanmuuttajien tulva moniin maihin Suomi mukaan lukien on valtava. Maahanmuutto herättää ihmisissä hyvinkin erilaisia reaktioita, mutta oli reaktio siitä mikä hyvänsä, on siitä hyvä ymmärtää tiettyjä asioita, joita avaan hieman seuraavissa kappaleissa.

2.1 Maahanmuuton moninaisuus

Usein termi ”maahanmuuttaja” yksinään on hieman epäselvä, sillä maahanmuuttajia on monista eri syistä, ja se on yleiskäsite, jolla kuvataan kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä. Yleisesti ottaen sanalla maahanmuuttaja tarkoitetaan kuitenkin ulkomaalaista, joka syystä tai toisesta asettuu asumaan kotimaansa ulkopuolelle pidempiaikaisesti tai pysyvästi. Pidempiaikaisella tarkoitetaan vähintään vuotta, tai sitä pidempää aikaa. Toisen sukupolven maahanmuuttajia ovat taas he, joiden vanhemmat ovat edellä mainitun kaltaisia maahanmuuttajia, mutta lapset itse ovat syntyneet kyseisessä maassa. Näin ollen he eivät itse konkreettisesti ole perinteisiä maahanmuuttajia vanhempiansa tapaan, vaan toisen sukupolven maahanmuuttajia. (Faktaa maahanmuutosta; Hilma)

Maahanmuuttoa tapahtuu siis useista eri syistä. Karkeasti ne voidaan muutamaa eri kategoriaan. Tällä hetkellä luultavasti kaikille suomalaisille tunnetuin ja mediassa näkyvin termi on turvapaikanhakija. Heillä tarkoitetaan ulkomaalaisia, jotka hakevat kansainvälistä suojelua jostain toisesta maasta, heidän kotimaansa turvattomuuden tai levottomuuksien takia. He ovat turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajan yleensä kirjoilla vastaanottokeskuksessa. Ennen hakemuksen päätöstä, eivät he vielä varsinaisesti ole maahanmuuttajia, koska kaikille turvapaikkaa ei aina myönnetä, vaan heidät käännytetään maasta. Ne turvapaikanhakijat, joiden hakemus turvapaikasta hyväksytään, muuttuvat näin ollen turvapaikanhakijasta maahanmuuttajaksi. (Faktaa maahanmuutosta; Hilma)

Turvapaikanhakija, joka on saanut myönteisen päätöksen hakemukselleen, on siis maahanmuuttaja, ja toisin sanoen pakolainen. Termi pakolainen tulee siitä, että henkilö on paennut kotimaastaan pakon edessä. Syitä voivat olla heidän kotimaassaan kohtaama vaino, väkivalta tai sekasorto. Muista syistä kuin kotimaansa turvattoman tilanteen vuoksi maahan muuttaneet ja oleskeluluvan näin ollen muulla perusteella saaneita maahanmuuttajia ei kutsuta pakolaisiksi. (Faktaa maahanmuutosta; Hilma)

Lisäksi maahanmuuttajuuteen usein liitettäviä termejä ovat siirtotyöläiset ja paluumuuttajat. Siirtotyöläisiä ovat ulkomaille töiden perässä tilapäisesti muuttavat henkilöt. Paluumuuttajia taas ne, jotka syystä tai toisesta palaavat lähtömaahansa, esimerkiksi tilanteen kotimaassa rauhoituttua. Myös sellaista henkilöä, joka palaa vanhempiansa kotimaahan, voidaan kutsua paluumuuttajaksi, vaikkei hän itse olisi kyseisessä maassa koskaan asunutkaan. (Faktaa maahanmuutosta)

2.2 Maahanmuuton historiaa Suomessa

Suomen globalisaation ja sitä myötä maahanmuuton kannalta ehkä kriittisimpinä vuosina voidaan pitää 1980-luvun loppua ja 1990-luvun alkua. Vuoden 1991 Neuvostoliiton, ja sitä myötä myös yleisesti laajemmin sosialistisen järjestelmän kaatumisen jälkeen Suomen kansainvälinen asema ja ulkopolitiikan perusta muuttuivat radikaalisti. Muuttunut tilanne mahdollisti Suomelle ensin Euroopan neuvostoon, sitten Euroopan talousalueeseen, ja lopulta Euroopan unioniin liittymisen. (Saukkonen 2013, 27)

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Suomeen suuntautui runsaasti perhe- ja työperusteista muuttoliikettä Virosta ja Venäjältä. Suurin osa maahanmuuttajista suuntasi Helsinkiin. Suomeen heijastui vahvasti myös Euroopan kasvavat turvapaikanhakijamäärät. Vuonna 2009 Suomessa oli jo yli 150 000 ulkomaan kansalaista, kun vastaava luku oli vielä vuonna 1998 noin 85 000, ja vuonna 1987 vain vajaa 20 000. Vuonna 2014 kyseinen luku oli jo kohonnut lähes 220 000, ja siitä suunta on yhä edelleen ollut ainoastaan ylöspäin. (Saukkonen 2013, 28; Väestöliitto)

Merkityksellinen muutos maahanmuuttajien asemaan Suomessa tapahtui vuonna 1995, kun laaja perusoikeusuudistus astui voimaan. Nyt Suomen kansalaisten kanssa yhdenvertaiseen asemaan olivat oikeutettuja kaikki Suomen oikeusjärjestelmän piirissä olevat ihmiset. Myös syrjinnän kielto sisällytettiin perustuslakiin. Tämä oli merkittävä uudistus maahanmuuttajien asemaan Suomessa. Myös uskonnollisen vakaumuksen vapautta laajennettiin perusoikeusuudistuksessa siten, että nyt kaikilla oli uskonnon ja omantunnon vapaus. Se tarkoittaa, että jokaisella on vapaus harjoittaa ja tunnustaa omaa uskontoaan, sekä oikeus ilmaista kyseinen vakaumus, sekä oikeus ja vapaus päättää, kuuluuko vai onko kuulumatta mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan.

Samainen laki korostaa yhä edelleen, ettei kukaan uskonnostaan riippumatta ole velvollinen osallistumaan vasten tahtoaan uskonnon harjoittamiseen. Merkittävä lakiuudistus koettiin Suomessa myös vuonna 1999, jolloin voimaan astui laki turvapaikanhakijoiden vastaanotosta ja maahanmuuttajien kotouttamisessa. Kotouttaminen on maahanmuutta-

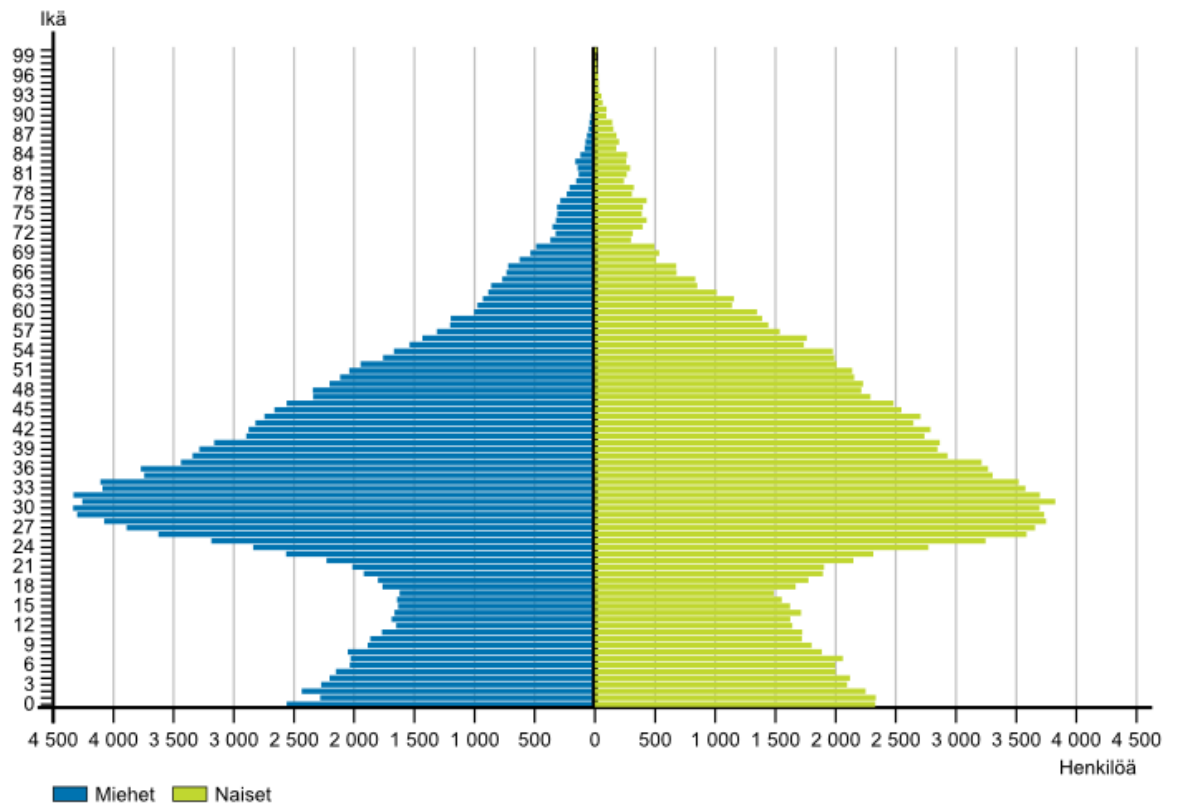
jan integroimista ja sopeuttamista uuden kotimaan yhteiskuntaan valtion ja erilaisten järjestöjen toiminnan avulla. Toimet liittyvät esimerkiksi työllistämistöimiin sekä kieliopintoihin (Saukkonen, 29)

Suomessa oli vuonna 2014 hieman alle 220 000 ulkomaan kansalaista, ja noin 323 000 ulkomaalaistaustaista asukasta. Maahanmuuton suuren kasvun myötä on jo pidemmän aikaa ollut merkkejä siitä, että työelämän eriarvoisuus on Suomessa lisääntynyt. Maahanmuuton myötä koko työelämä ja sitä myötä myös koko yhteiskunta muuttuvat. Muutosta tapahtuu sekä hyvässä että pahassa. (Wrede, Nordberg, 7)

Sukupuolijakauma maahanmuuttajien kesken menee melko tasan, sillä määristä hieman alle puolet ovat naisia, ja loput miehiä. Eri lähtömaiden sukupuolijakaumat ovat kuitenkin melko erilaisia. Eniten naisia maahanmuuttajista on mm. Thaimaasta ja Kiinasta tulleista, ja eniten miehiä Turkista ja Irakista tulleista. Ulkomaalaistaustaisista yli puolet asuu Uudellamaalla. Jos määristä puhutaan kunnittain, asui vuonna 2014 eniten ulkomaalaistaustaisia Ahvenanmaan kunnissa, pääkaupunkiseudulla, Korsnäsissä, Närpiössä sekä Turussa. Kuitenkin noin neljäsosa ulkomaalaistaustaisesta väestössä asuu maamme pääkaupungissa. Pakolaiskriisin ollessa ajankohtainen, on pakolaisia alettu sijoittamaan pienempiin kuntiin. Viime vuosien aikana maahanmuuttajaväestön muuttaminen Uudellemaalle on kuitenkin ollut erityisen vilkasta. (Laitinen, Jukarainen, Boberg, 18; Tilastokeskus)

Maahanmuuttajat ovat myös ikärakenteeltaan huomattavasti suomalaisia nuorempia. Esimerkiksi eläkeläisikäisiä ulkomaalaistaustaista Suomessa asuvista on vain 5%, kun vastaava luku suomalaisista on 20%. Ikärakenteeseen vaikuttaa osaltaan poismuutto, joka on yleistynyt runsaasti viime vuosina, mutta myös varmasti myös se fakta, että kotimaasta muutto ja varsinkin pakeneminen voi olla henkisesti ja fyysisestikin todella rankka kokemus, johon jokainen vanhempi henkilö ei välttämättä enää ole halukas tai kykeneväinen. Alla olevat taulukot kuvastavat hyvin suomalaisten ja ulkomaalaistaustaisten ikäkauman merkittäviä eroja. (Laitinen, Jukarainen, Boberg, 18; Tilastokeskus)

Ulkomaalaistaustaisten ikärakenne 2014

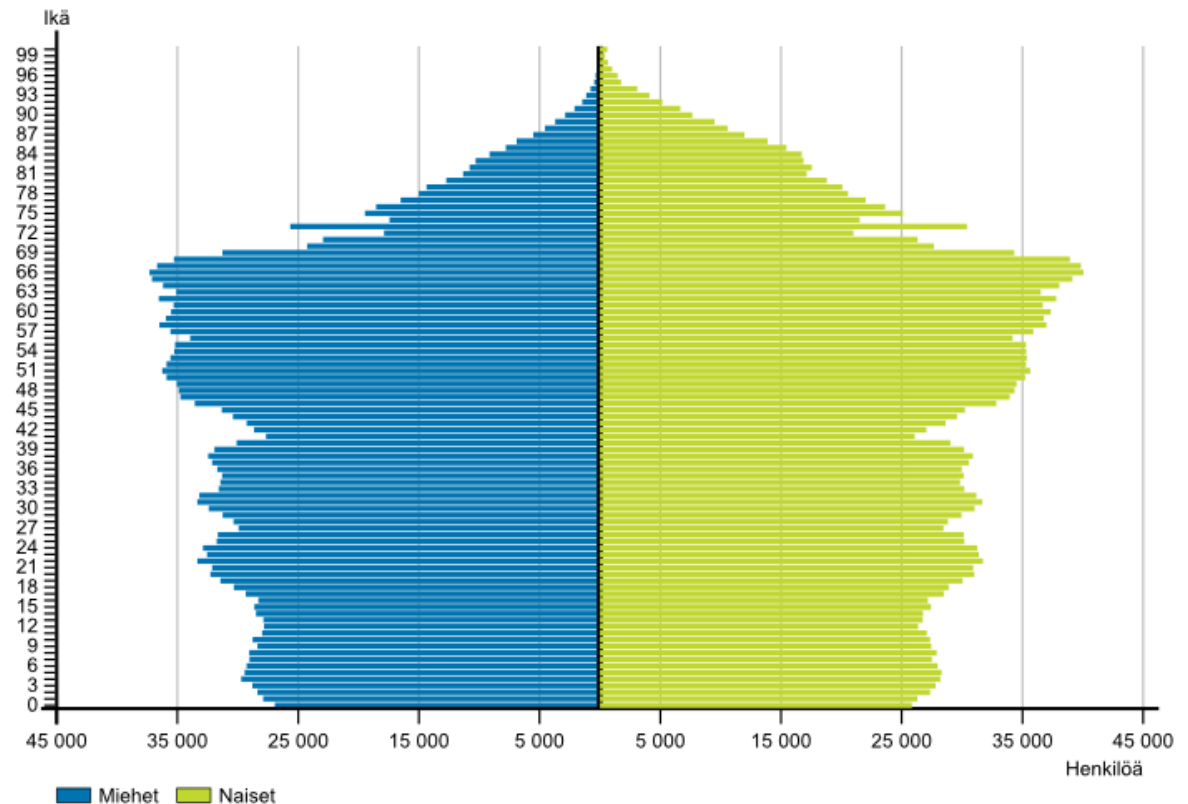

(Tilastokeskus 2014. Väestörakenne)

Yllä olevasta kuvasta nähdään, että ulkomaalaistaustaisten henkilöiden ikärakenne painottuu selkeästi nuoriin aikuisiin. Vanhuksia heistä on merkittävän pieni osuus, kun taas pienten lasten määrä on vaan kasvussa (johtuen nuorten ikääntymisestä ja sitä myöten lisääntymisestä).

Alla (seuraavalla sivulla) oleva kuva taas kuvaa suomalaistaustaisten henkilöiden ikäkaumaa, joka puolestaan painottuu merkittävästi keski-ään ylittäneisiin aikuisiin. Se on muutenkin paljon tasaisempi, eikä niin merkittäviä ryhmittymiä ole.

Suomalaistaustaisten ikärakenne 2014

(Tilastokeskus 2014. Väestörakenne)

Suomen kansalaisuutta voi hakea Suomessa asuva ulkomaalainen, jos hän täyttää tietyt edellytykset ja ehdot. Näihin kuuluu seikkoja mm. asumisaikaan, kielitaitoon ja nuhteettomuuteen liittyen. Vuonna 2014 kansalaisuutta hakeneista hyväksytty päätös myönnettiin 8 260 henkilölle. Somaleita Suomen kansalaisuuden saaneista oli 834 kpl. Suomessa suurimmat maahanmuuttajaryhmät lähtömaiden mukaan ovat vuosina 2003-2013 olleet Venäjä ja entinen Neuvostoliitto, Viro, Ruotsi, Somalia ja Irak. Vuonna 2014 EU:n kansalaiset ja heidän perheenjäsenensä muodostivat suurimman osan maahanmuuttajista. Seuraavaksi suurin ryhmä ovat ns. kolmansien maiden kansalaiset, joilla syy oleskelulupa on löytyy perhesiteiden perusteella. Suurin osa oleskelupäätöksistä (niin kielteiset kuin myönnteisetkin) koski Somalian kansalaisia. (Laitinen, Jukarainen, Boberg, 18-19)

Viime aikoina turvapaikanhakijoiden määrät ovat kasvaneet räjähdysmäisesti. Vielä vuonna 2014 Suomessa jätettiin ”vain” 3651 turvapaikkahakemusta, kun jo seuraavan vuoden aikana määrä oli lähes kymmenkertaistunut, sillä määrä kasvoi noin 32 500:en turvapaikanhakijaan. Tästä määrästä noin 2800 oli yksin maahan tulleita alaikäisiä lapsia ja nuoria. Huomattavasti suurin osa turvapaikanhakijoista tuli Irakista. Somaliasta tulijoita oli noin 6% hakijoista. Suomi vastaanottaa pakolaisia YK:n ohjeistusten mukaan, ja määrä on vaihdellut eri vuosina maailman eri tilanteiden mukaan. Vuonna 2014 Syyrian konfliktin vuoksi Suomen pakolaiskiintiömäärää nostettiin 300 henkilöllä, jolloin kokonaismäärä oli

1050 henkilöä. Seuraavana vuonna kiintiö pidettiin samana, mutta vuonna 2016 samainen kiintiö laskettiin jälleen vain 750:een henkilöön. (Laitinen, Jukarainen, Boberg, 17-18.)

Taulukko 1. Turvapaikanhakijat ja ratkaisut vuosina 2013-2015

	2013	2014	2015
Hakijat	3 238	3 615	32 547
Hyväksytyt	1 827 (45%)	1 346 (36%)	1 532 (27%)
Tutkimatta jättämiset (Dublin -päätökset)	923 (23%)	861 (23%)	841 (15%)
Hylätyt (sis. perusteettomat)	980 (24%)	1 189 (32%)	1 067 (19%)
Rauennut	325 (8%)	310 (8%)	2 230 (39%)
Päätökset yhteensä	4 055	3 706	5 742

Lähde: Maahanmuuttovirasto, Turvapaikka- ja pakolaistilastot, Turvapaikkapäätökset (1.1. -30.11.2015)

Yllä olevasta taulukosta nähdään, miten turvapaikanhakijoiden määrät ovat kasvaneet räjähdysmäisesti viimeisen parin vuoden aikana. Hyväksytyjen hakemusten määrä ei silti ole kasvanut samaa tahtia, vaan pysynyt melko samana.

Vuonna 2015 alkanut turvapaikanhakijoiden paisunut tilanne kasvattanee Suomessa irakilaistaustaisten lukumäärää räjähdysmäisesti. Esimerkiksi naapurimaassamme Ruotsissa irakilaisten yhteisö on jo merkittävästi suurempi kuin Suomessa. Heitä oli Ruotsissa jo vuonna 2013 n. 129 000, josta määrä on vielä tähän päivään mennessä pakolaiskriisin johdosta kasvanut hurjasti. Vaikka somalialaistaustaisia maahanmuuttajia on Suomessa melko paljon, on määrä silti verrattain pieni verrattuna muihin Pohjoismaihin, joissa kaikissa, paitsi Islannissa, määrä on suurempi. (Laitinen, Jukarainen, Boberg, 17)

Taulukko 2. Suurimmat turvapaikanhakijaryhmät kansalaisuuksittain

Vuosi	Kansallisuus, prosenttiosuus hakijoista (lkm)				
2015	Irak 63% (20 495)	Afganistan 16% (5241)	Somalia 6% (1981)	Syyria 3% (879)	Albania 2% (762)
2014	Irak 23% (826)	Somalia 11% (411)	Ukraina 8% (302)	Afganistan 6% (205)	Venäjä 5% (198)
2013	Irak 25% (819)	Venäjä 8% (246)	Somalia 7% (217)	Nigeria 6% (206)	Afganistan 6% (199)

Lähde: Maahanmuuttovirasto, Turvapaikka- ja pakolaistilastot

Yllä oleva taulukko kertoo eri kansalaisuuksien osuudet kaikista turvapaikanhakijoista. Suurin lähtömaa on jo usean vuoden ollut Irak, mutta myös esimerkiksi Somalia ja Afganistan ovat merkittäviä tulomaita.

2.3 Somalialaistaustaiset maahanmuuttajat Suomessa

Somalian romahtamisen jälkeen 1990-luvun alussa, saapuivat ensimmäiset somalialaistaustaiset ryhmät Suomeen. Osittain lamavuosien takia ei heitä otettu vastaan kovinkaan avosylin, vaan mediassa heistä puhuttiin pelottelevaan ja uhkaavaan sävyyn, ja kutsuttiin elintasopakolaisiksi. He olivat suomalaisille aivan vierasta kansaa, aina ihonväristä ja uskonnosta lähtien. Ensimmäisissä aalloissa Suomeen saapuneet somalit olivat pääosin korkeasti koulutettuja, mutta seuraavissa aalloissa Suomeen saapui huomattavasti huonompiosaisia ryhmiä, jotka eivät monet olivat jopa kirjoitus- ja lukutaidottomia. Somalian tilanne on jatkunut turvattomana jo liki kolmenkymmenen vuoden ajan, joten tuoreimpien maahanmuuttajien joukossa on ihmisiä, jotka eivät ole koko ikänsä aikana kokeneet rauhaa. Median aikanaan luomasta kuvasta johtuen somalialaistaustaisten päällä oli ikävä leima, joka osittain yltää vielä tähänkin päivään. (Somaliliitto; sivistystyö)

Somaliankieliset henkilöt muodostavat Suomessa venäjän- ja vironkielisten jälkeen kolmanneksi suurimman vieraskielisen väestön. Heitä on ällä hetkellä Suomessa yhteensä noin 16 000, joista Suomessa syntyneitä on jo noin kaksi kolmasosaa. Suurin piirtein puolet heistä asuu pääkaupunkiseudulla. Nykyään monet somalit työskentelevät aivan samanlaisissa tavallisissa töissä kuin suomalaisetkin, ja somalilapset menestyvät peruskoulussa siinä missä suomalaisetkin. Somalialaistaustaiset maahanmuuttajat joutuvat kuitenkin useimmiten rasismiperusteisten rikosten ja syrjinnän uhreiksi kuin muut väestönsosat. (Somaliliitto; sivistystyö)

Nykyään somalialaistaustaiset ovat uusista maahanmuuttajataustaisista vähemmistöistä Suomen suurimpia. vuonna 2009 Suomessa asuvista somaleista yli puolet oli alle 20-vuotiaita, eli somalien väestörakenne on erittäin nuori. Suomessa on siis tällä hetkellä, sekä lähitulevaisuudessa valtava määrä nuoria, tai nuoria aikuisia somaleita. Väestön ikääntyessä, lähitulevaisuudessa monille somaleille Suomi on ainoa maa, jossa he ovat asuneet. Kiinnostavaa onkin, millaiseksi näiden maahanmuuttajataustaisten, mutta Suomessa syntyneiden henkilöiden identiteetti muodostuu, kun maahanmuutosta ei ole oma-kohtaisia kokemuksia. (Martikainen, Haikkola, 239)

2.4 Maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen

Kotoutuminen, eli integraatio, on ollut viime vuosina mediassa terminä paljon esillä, ja se onkin tärkeä osa maahanmuuttoa. Sillä tarkoitetaan maahanmuuton yhteydessä sitä tilannetta, jossa maahanmuuttaja kotouttamisen tuloksena on löytänyt paikkansa yhteiskunnassa mm. koulun tai työpaikan osalta. Siinä on kyse kahden kulttuurin kohtaamisesta, jossa maahanmuuttajan täytyy omaksua uuden asuinmaansa kulttuuri ja tavat niin hyvin kuin mahdollista.

Maahanmuuttajan täytyy siis omaksua valtava määrä uusia asenteita ja prosesseja maahanmuuton seurauksena. Toki hän saa säilyttää oman etnisen identiteetin mahdollisimman eheänä, mutta samanaikaisesti uuden asuinmaan yhteiskuntaan tulee silti sopeutua ja osallistua. Prosessi vie oman aikansa, ja joillain se voi kestää huomattavasti pidempään kuin toisilla. Jopa perheenjäsenten kotoutumisen välillä voi olla suuria eroja. Yksi tärkeimpiä kotoutumisen edellytyksiä on suomen tai ruotsin kielen taito. Saman maan sisällä esiintyvää kulttuurien kirjoa kutustaan monikulttuurisuudeksi, joka alkaa olemaan yhä yleisempää globaalissa maailmassamme. (Jokisaari; sisäministeriö)

Jos kotoutuminen ei onnistu, tai siihen ei ole halua, voi syntyä maahanmuuttajien yhteiskunnasta vetäytymistä erilaisiin alakulttuureihin- ja ryhmiin. Ilmiöstä käytetään termiä separaatiostrategia. Siinä maahanmuuttajat pyrkivät välttämään asuinmaansa arvoja ja kulttuurisia piirteitä, ja säilyttämään mahdollisimman paljon etnisen identiteettinsä ja sen kulttuurisia piirteitä. Tämä tilanne ei yleensä ole toivottu, sillä siitä aiheutuu helposti jopa ns. ghettoutumista, jolloin integraatiota uuden kotimaan yhteiskuntaan ei juuri tapahdu, tai se menee aivan väärään suuntaan. Tämän takia valtio onkin ottanut suuren roolin maahanmuuttajien kotoutumisessa, ja säätänyt siitä mm. laissa. Kotoutuminen on loppupeleissä siis kuitenkin aina maahanmuuttaneen henkilön aktiivisuuden varassa, eikä kukaan tee sitä hänen puolestaan, vaikka viranomaisten tehtävä onkin huolehtia kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisestä. (Jokisaari; kotouttaminen)

Vaikka maahanmuuttajan tulee sopeutua Suomen kulttuuriin, on silti vielä täysin sallittua, että oma uskonto, kieli ja kulttuuri ovat edelleen tärkeä osa maahanmuuttajan elämää ja identiteettiä. Näiden asioiden säilyttämiseen ja kehittämiseen voi hakea tukea esimerkiksi maahanmuuttajien yhdistyksistä. Lisäksi Suomessa on uskonnonvapaus, joka tarkoittaa, että jokaisella, myös maahanmuuttajalla on aivan yhtäläinen oikeus halutessaan tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan. (Infopankki)

Suomen integraatiopolitiikan ja kotouttamislain tavoite on yksinkertaisesti edistää maahanmuuttajien Suomeen kotoutumista. Lisäksi se pyrkii parantamaan ja ylläpitämään valinnanvapautta ja tasa-arvoa kaikkien Suomessa asuvien kohdalla, sekä varmistaa, että Suomeen muuttanut henkilö tuntee itsensä tervetulleeksi yhteiskunnan jäseneksi ja tuntee oikeutensa ja velvollisuutensa uudessa maassa. Kyseisiä asioita yritetään edistää erilaisilla toimenpiteillä, jotka tukevat keskeisten taitojen ja tietojen hallintaa, joita meidän suomalaisessa yhteiskunnassa asuva tarvitsee. Toiset tarvitsevat huomattavan määrän tukea kotoutumisen edistämiseksi, kun taas jotkut pärjäävät hyvinkin vähillä kotouttamistoimilla. (Jokisaari; sisäministeriö)

Integraatio määritellään kotouttamislaissa maahanmuuttajan yksilölliseksi kehitykseksi, jonka tavoitteena on maahanmuuttajan osallistuminen työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Tätä prosessia nimitetään kotoutumiseksi. Integraatiota pyritään tukemaan viranomaisten järjestämällä kotoutumista edistävillä toimenpiteillä ja voimavaroilla. Viranomaisten kotoutumista tukevaa toimintaa kutsutaan kotouttamiseksi. (Laki 493/1999:2§.)

Kotouttamislain tavoitteena on siis kaikessa yksinkertaisuudessaan edistää maahanmuuttajien valinnan vapautta ja tasa-arvoa. Tasa-arvolla tässä yhteydessä tarkoitetaan kuitenkin ennen kaikkea myös sitä, että maahanmuuttajat osallistuvat yhtä lailla työelämään ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Maahanmuuttajan halutaan siis osallistuvan yhteiskunnan tasavertaisena jäsenenä niin maan taloudelliseen, poliittiseen, kuin sosiaaliseenkin elämään. (Jokisaari)

Mitä nämä kotoutumista auttavat palvelut sitten käytännössä ovat? Ensinnäkin jokaisella maahanmuuttajalla on oikeus saada perustietoa Suomesta. Heti oleskeluluvan saatua maahanmuuttaja saa kirjallista tietoa mm. kotoutumista auttavista palveluista, omista oikeuksista ja velvollisuuksista, sekä perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja työelämästä. Jos maahanmuuttaja haluaa lisätietoa, voi hän hakeutua neuvojan puheille oman kuntansa työ- ja elinkeinotoimistoon. Siellä saa lisää tietoa esimerkiksi koulutuksesta ja opiskelusta, työelämästä ja kotoutumista tukevista palveluista. (Infopankki)

Jokaiselle maahanmuuttajalle, joka on rekisteröitynyt työnhakijaksi tai saa toimeentulotukea, tehdään myös henkilökohtainen alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma. Alkukartoitusta voi myös itse pyytää esimerkiksi oman kuntansa työ- ja elinkeino- tai sosiaalitoimistosta. Alkukartoituksessa arvioidaan, mitä kotoutumispalveluita juuri kyseinen henkilö kaipaa eniten. Kartoituksessa selvitetään myös maahanmuuttajan kielitaito, työkokemus, sekä koulutus. Kotoutumissuunnitelma puolestaan tehdään jokaiselle maahanmuuttajalle

silloin kun hän on työtön työnhakija, hän saa toimeentulotukea, tai on alle 18-vuotias ilman Suomessa olevaa huoltajaa. Kotoutumissuunnitelmaan voi kuulua yksilön tarpeista riippuen esimerkiksi työharjoittelua, muita opintoja, tai suomen kielen opiskelua. Kotoutumissuunnitelma täytyy kuitenkin tehdä kolmen vuoden sisällä oleskeluluvan saamisesta. Suunnitelman laadittua sitä täytyy myös noudattaa. (Infopankki)

3 Työllistymiseen vaikuttavat tekijät

Nykyaikaisessa työelämässä korostuu selvästi sekä sosiaalinen että kulttuurinen osaaminen. Niinpä varsinkin arvostettuihin töihin pyrkivä maahanmuuttaja saattaa huomata, ettei hän tiedä oikeanlaisia asioita, puhu oikeanlaista kieltä, tai tunne oikeita ihmisiä menestyäkseen tehtävässä. Yhteiskuntamme tekee vielä tänäkin päivänä selkeitä jakoja mm. etnisten hierarkioiden perusteella. (Wrede, Nordberg, 22)

Kysymykset maahanmuuttajien työmarkkina-asemasta ovat olleet suuri puheenaihe sekä kansalaisten että viranomaisten keskuudessa jo 1990-luvun alusta lähtien. Maahanmuuttajista noin 20% on työttöminä, kun vastaava luku kanta-suomalaisten keskuudessa on siitä vain noin kolmasosa. Tästä johtuen maahanmuuttajille onkin tehty useita toimenpiteitä työllistämisen edistämiseksi, mm. erilaisia kieli- ja ammattikoulutusohjelmia. Myös eri kansalaisuuksien välillä työttömyysasteet vaihtelevat suuresti. Selkeästi korkein työttömyysaste on tutkimusten mukaan matalan elintason maista tulleilla maahanmuuttajilla ja varsinkin pakolaisilla, kun taas vähiten työttömyyttä esiintyy länsimaista ja Aasiasta tulleiden maahanmuuttajien keskuudessa. (Wrede, Nordberg, 73)

Sisäministeriön teettämän tutkimuksen mukaan (2009, 113) maahanmuuttajat voitaisiin työllistää mahdollisimman tehokkaasti ja nopeasti osaamistaan vastaaviin tehtäviin. Tällaisella työllistymisellä olisi myönteistä vaikutusta niin maahanmuuttajalle kuin yhteiskunnallekin. Nopea ja tehokas työllistyminen merkitsisivät maahanmuuttajalle itselle hyviä edellytyksiä kotoutumiselle sekä vähentäisivät turhautumisen, tai yhteiskunnan ulkopuolelle jäämiseksi kokemisen riskiä. (Sisäasiainministeriö)

Taloudellisesta näkökulmasta työllistyminen merkitsisi maahanmuuttajalle itselle toimeentulon varmistumista ja sitä kautta turvallisuuden tunnetta, kun taas yhteiskunnalle se olisi hyvä sillä se saisi henkilöstä hyödyllisen työpanoksen yhteiskunnan talouden ja kehittymiseen. Nopealla työllistymisellä on muitakin yleisiä positiivisia vaikutuksia kuten kustannusten säästäminen ja maahanmuuttajiin kohdistuvien kielteisten asenteiden väheneminen. (Sisäasiainministeriö)

3.1 Henkilön ominaisuuksiin liittyvät tekijät

Usein ensimmäisenä esiin nouseva este maahanmuuttajien työllistymisessä on suomen kielen taito. Sillä on hyvin keskeinen merkitys maahanmuuttajan työllistymisessä. Tähän esteeseen viitataan usein kaikkein useimmin. Suomelaisten työnantajien kieli-

tasovaatimuksia on kuitenkin myös pidetty järjettömän korkeina, ja ne on tehty usein jopa niin, että jo sen perusteella voidaan halutessaan hylätä jokainen ulkomaalais-taustainen hakija. Suurimmalla osasta maahanmuuttajia on kuitenkin tutkitusti hyvä tai riittävä suomen kielen taito, joten periaatteessa seikan ei siis pitäisi olla merkittävä esteenä tilastollisesti korkealle työttömyysasteelle (Wrede, Nordberg, Sisäasiainministeriö)

Toinen merkittävä tekijä maahanmuuttajan työllistymisen kannalta on hänen koulustaustansa. Tilastojen valossa maahanmuuttajat näyttävät kuitenkin olevan suhteellisen hyvin koulutettua väkeä. Tilastokeskuksen teettämän tutkimuksen mukaan maahanmuuttajista 62%:lla on perustutkinto, 20,5%:lla keskiasteen tutkinto, ja 17,4%:lla korkea-asteen tutkinto. Samana vuonna suomalaisista vastaavat luvut olivat, että perustutkinto oli 28,2%:lla, keskiasteen tutkinto 43,4%:lla, ja korkea-asteen tutkinto 28,4%:lla. (Sisäasiainministeriö)

Eroa siis löytyy, mutta ne eivät ole kuitenkaan valtavat. Tosin tilastossa on tekijöitä, jotka vaikeuttavat luotettavien tulosten saantia. Suurin tällainen tekijä on se, että henkilöt, joiden koulutustaso on jäänyt jostain syystä tuntemattomaksi, on se tilastoitu yhdessä perustutkinnon kanssa. Tämä nostaa perustutkinnon suorittaneiden osion todellista suuremmaksi ja vääristää kokonaiskuvaa. Pakolaisina tulleet maahanmuuttajat ovat luku erikseen, sillä he poikkeavat selvästi yleisestä tilanteesta. (Sisäasiainministeriö)

Maahanmuuttajat hakeutuvat perustutkinnon jälkeen ammatillisiin koulutuksiin selvästi lukiota enemmän. Ammattikouluihin pääsy on kuitenkin vaikeutunut viime vuosina, joten nykyisin yhä useampi maahanmuuttajataustainen nuori uhkaa jäädä koulutuksen ulkopuolelle. Yhä useampi maahanmuuttajanuori myös jättää opintonsa kesken, ja heidän opintojenkeskeyttämisprosenttinsa on huomattavasti korkeampi kuin suomalaisten. Maahanmuuttajanuorien suomen kielen taidossa on huimia eroja, ja varsinkin huonosti suomea puhuvilla on valtava riski jäädä koulutuksen ja sitä myötä myös työelämän ulkopuolelle. (Sisäasiainministeriö)

Maahanmuuttajien heikkoa työmarkkina-asemaa on selitetty useissa tutkimuksissa inhimillisen pääoman puutteella. Se tarkoittaa yksilön sellaisia ominaisuuksia, joilla on suora taloudellinen vaihtoarvo. Tällaisia ominaisuuksia ovat muun muassa tieto, taito, sekä osaaminen. Konkreettisia esimerkkejä edellä mainituista ominaisuuksista ovat esimerkiksi kielitaito, työkokemus ja ammattitaito. Kyseisen logiikan mukaan yksilön

työmarkkina-aseman saa nousuun inhimillisen pääoman kartuttamisella, kuten esimerkiksi koulutuksella. (Linnanmäki-Koskela)

Jo aiemmin useasti mainitun suomen kielen taidon lisäksi yksi merkittävimmistä inhimillisen pääoman osa-alueista on työkokemus. Inhimillinen pääoma nimittäin on ainakin osittain paikallisesti määrittävää, sillä esimerkiksi millainen tahansa Suomesta saatu työkokemus on täällä usein työllistymisen kannalta arvokkaampaa, kuin ulkomailla saatu työkokemus. Suomesta hankittu työkokemus nimittäin viestii työnantajalle siitä, että maahanmuuttaja on jo omaksunut suomalaiset työelämän pelisäännöt ja on sisällä paikallisessa työelämässä. Tästä syystä minkä tahansa työkokemuksen kartoittaminen Suomesta olisi maahanmuuttajalle ensisijaisen tärkeää. Esimerkiksi työharjoittelut ovat loistava väylä lisätä tätä inhimillisen pääoman osa-alueita. (Linnanmäki-Koskela)

Yksi henkilöstä itsestään riippumaton syy, mutta kuitenkin häneen itseensä kohdistuva työllisyyteen vaikuttava tekijä on maahantulon peruste. Maahantulon perusteet voidaan jakaa kolmeen eri ryhmään, joiden pohjalta ennustettavuus työllistymisen helppoudesta ovat täysin erilaiset. Yksi ryhmä ovat maahan työpaikan perässä tulleet maahanmuuttajat, eli ne, joilla on Suomessa työpaikka jo valmiina tänne tultaessa, ja se on syynä muutolle. Heidän työmarkkina-asemansa on luonnollisesti näistä karkeasti jaotelluista kolmesta ryhmästä paras. (Linnanmäki-Koskela)

Toiseen ryhmään luuluvat joistakin muista syistä maahan muuttavat henkilöt, kuten opiskelijat, pakolaiset, paluumuuttajat sekä perhesyistä tulevat. Tässä ryhmässä on työllistymisen kannalta eniten eroja, sillä esimerkiksi opiskelun perässä muuttaneilla työllistymisennuste on hyvä, kun taas pakolaisena maahan tulleilla on selvästi muita ryhmiä korkeammat ennusteet jäädä työttömäksi. (Linnanmäki-Koskela)

Kolmanteen ryhmään kuuluvat Suomeen laittomasti tulleet tai dokumentoimattomat maahanmuuttajat. Heidän työllistymisennusteensa on luonnollisesti heikoin kaikista. Tällaisten maahanmuuttajien osuus Suomessa on kuitenkin erittäin pieni. (Linnanmäki-Koskela)

Vaikka 2000-luvulla ei uskoisi kyseisen seikan enää työllistymiseen vaikuttavan, on silti edelleen yksi työmarkkinoita lohkova tekijä niin valtaväestön kuin maahanmuuttajienkin keskuudessa sukupuolien väliset erot. Useat tutkimukset ovat osoittaneet maahanmuuttajanaisten saavan huomattavasti enemmän koulutukselle kuin miehet, sekä yleisesti työllistyvän miehiä heikommin. Kaikkein heikoin työmarkkina-asema on

tutkimusten mukaan musliminaisilla. Tätä selittää suurimmaksi osaksi muslimeiden suuret perheet, ja kulttuuri jossa sukupuolijärjestelmät usein tukevat naisten kotiin jäämistä. (Linnanmäki-Koskela)

Ikä on myös yksi selkeästi työmarkkina-aseman muodostumiseen vaikuttava tekijä. Maahanmuuttajien ikärakenne eroaa selkeästi suomalaisen valtaväestön ikäjakumaan, sillä kantaväestön ikäjakuma painottuu selvästi vanhempiin ikäluokkiin, kun taas maahanmuuttajien jakauma keskittyy 20-35 ikävuoden välille. Varsinkin pakolaisuutta tuottavista maista maahan muuttaneilla ikärakenne painottuu selkeästi nuorempiin. Kuten valtaväestönkin keskuudessa, myös maahanmuuttajien työmarkkina-aseman muodostumisessa yksi keskeisimmistä taustatekijöistä on juurikin ikäjakuma. Nuorten asema työmarkkinoilla on usein luonnollisesti vanhempia heikompi, sillä heidän työuransa ovat usein vasta alussa. (Linnanmäki-Koskela)

Maahanmuuttajan kohdalla työllistymiseen vaikuttaa myös hänen Suomessa vietetyn ajan pituus. Maassaoloajan karttuminen kasvattaa maahanmuuttajan inhimillistä, sosiaalista, kulttuurista, ja taloudellista pääomaa, joka auttaa Suomessa työllistymiseen. Maassa vietettyä aikaa voidaan kutsua oppimisjaksoksi. Sen aikana maahanmuuttaja suorittaa usein jonkin suomalaisen tutkinnon ja tutustuu suomalaiseen kulttuuriin. (Linnanmäki-Koskela)

3.2 Ulkoiset tekijät

Maahanmuuttajien paikallinen inhimillinen pääoma ei ykistään riitä selittämään korkeaa työttömyysastetta, vaan taustalla on osittain mitä todennäköisesti myös työnantajien henkilökohtaiset mieltymykset, jotka vaikuttavat maahanmuuttajien työllistymiseen. Työnantajilla voi puhtaasti olla vaikeuksia luottaa maahanmuuttajataustaisiin työnhakijoihin. Joissakin tapauksissa on myös ajateltu, että maahanmuuttajilla on löysä työkulttuuri, joka on vaikuttanut negatiivisesti heidän palkkaamiseensa. Kyseessä voi siis olla puhtaasti silkka epäluuloisuus maahanmuuttajia kohtaan, esimerkiksi siksi, ettei heistä tiedetä tarpeeksi, mutta usein kyse voi olla myös puhtaasti syrjinnästä, eli haluttomuudesta palkata heitä. ((Wrede, Nordberg, 77)

Vaikka Suomessa on asetettu lait ja sopimukset ohjaamaan työmarkkinoiden toimintaa, ja yhdenvertaisuuslaki kieltää ihmisten asettamista eriarvoisiin asemiin henkilökohtaisten ominaisuuksien kuten ihonvärin tai etnisen taustan perusteella, ei silti voi ohittaa ympäröivän yhteiskuntamme usein ennakkoluuloisia ja kielteisiäkin asenteita. Suomalaisten myönteinen asenne ulkomaalaisia kohtaan on lisääntynyt vuosi vuodel-

ta, ja vuosina 1993-2003 kielteiset asenteet ulkomaalaistaustaisia työnhakijoita ja heidän palkkaamista kohtaan oli laskenut 61%:sta 38%:iin. Tämä on hieno asia, mutta toisaalta muistuttaa myös siitä tosiasiasta, että syrjintää maahanmuuttajia kohtaan kuitenkin on. (Linnanmäki-Koskela)

Vaikka kielteiset asenteet maahanmuuttajia kohtaan ovat siis tutkitusti vähentyneet, löytyy eri taustaisiin maahanmuuttajaryhmiin kohdistuvaan suhtautumiseen eroja. Suomalaiset suhtautuvat kaikista varauksellisimmin niihin maahanmuuttajaryhmiin, jotka esimerkiksi ulkonäöltään ja kulttuuriltaan erottuvat selkeimmin suomalaisista, sekä alhaisimpien elintasojen maista tulleisiin maahanmuuttajiin. Esimerkkinä näistä ryhmistä mm. somaliasta tulleet maahanmuuttajat. Parhaimmilla asenteilla suomalaiset taas suhtautuvat heitä kulttuurisesti ja elintasoltaan lähimpänä oleviin kansalaisryhmiin, kuten pohjoismaalaisiin. (Linnanmäki-Koskela)

Useat työnantajat ja organisaatiot eivät tunnusta muualla kuin Suomessa hankittua koulutusta tai tutkintoa. Myöskään ulkomailla hankittua työkokemusta ei usein katsota päteväksi. Ulkomailla tutkintonsa tai työkokemuksensa suorittaneet työnhakijat ovat selvästi harvemmin kokemustaan ja koulutustaan vastaavissa tehtävissä kuin Suomessa vastaavan historian omaavat. Tämä lisää entisestään koulutettujen maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ajautumista koulutustaan tai kokemustaan vastamattomiin töihin. (Wrede, Nordberg, 76)

Myös ns. epämuodollisen inhimillisen pääoman, sekä suomalaisen kulttuurin tuntemattomuuden puute vaikuttaa osaltaan maahanmuuttajien työllistymiseen. Nykyisen organisaatioissa työskennellään paljon tiimeissä, jolloin työpaikan löytäminen ja siinä edistyminen on pitkälti sidonnainen siihen, kuinka hyvin hakija ymmärtää ja sopeutuu kyseisen työyhteisön kulttuuriin. Työpaikan kulttuuri taas toteutuu lukemattomina normeina ja sääntöinä, joita ei luultavasti koskaan sanota ääneen tai kirjoiteta mihinkään. Vieraasta kulttuurista tulleelle henkilölle aina kunkin työyhteisön kulttuurin täydellisesti omaksuminen voi siis olla hyvinkin haasteellista. (Wrede, Nordberg, 75)

3.3 Kannustinloukut

Sisäasiainministeriön mukaan (2009, 109) toimeentulon hankkiminen työllä ja toisaalta sosiaaliturvalla taattu toimeentulo joutuvat helposti periaatteelliseen ristiriitaan, tai niiden suhde saattaa olla työllistymisen kannalta ongelmallinen. Tutkimuksessani haastatteluissa tuli muutamassa kohtaa ilmi, että haastateltavien maahanmuuttajajäsenistä monet elävät sosiaalityöllä. Tässä kannustinloukut ovat juuri ongelmana. Hen-

kilöön, joka saa työelämän ulkopuolella riittävän tasoista ja pitkäkestoista sosiaaliturvaa, kohdistuu helposti järjestelmästämmme aiheutuvia tekijöitä, jotka heikentävät usein halukkuutta ja motivaatiota hakeutua työelämään. Tilanteen välttämiseksi ainut keino olisi saada sellaiset palkkatulot, jotka olisivat korkeammat kuin sosiaaliturvan kautta saatavat tulot. (Sisäasiainministeriö)

Moni maahanmuuttaja saattaa siis jäädä niin sanottuun työttömyysloukkuun, jossa on kaikessa yksinkertaisuudessaan kyse työn vastaanottamisen kannattamattomuudesta. Kyseinen ilmiö on Suomessa hyvin laajakin ongelma, ja asettaa toimeentulokijärjestelmämme jatkuvasti kyseenalaiseen valoon ja herättää kysymyksiä toimimattomuudellaan. Usein sosiaaliturvan antaman toimeentulon taso on nimittäin niin lähellä palkkatuloa, että taloudellinen vaikutus jää hyvin vähäiseksi, joskus jopa olemattomaksi. Tähän kun lisätään vielä muut työnteosta aiheutuvat kustannukset, kuten ruokailu kodin ulkopuolella, työvaatteet, ja työmatkat, sekä muut lisätekiöt kuten asumis- ja muiden tukien aleneminen tai jopa lakkauttaminen sekä progressiivinen verotus, on työnteko usein taloudellisesti katsottuna puhtaasti kannattamatonta. (Sisäasiainministeriö)

Henkilöllä, joka saa säännöllistä pitkäaikaista sosiaaliturvatoimeentuloa, on myös korkea kynnys ottaa vastaan mitään lyhytaikaista työsuhdetta, sillä se saattaa aiheuttaa työntekijän kannalta pitkäaikaisen ongelman, kun etuuksien tasot vaihtelevat. Tulojen vaihtelevuuden vuoksi joudutaan ryhtymään takaisinperintöihin ja muihin säätöihin, kuten kaavakkeiden täyttelyyn ja tositteiden lähettelyyn. Tätä kutsutaan byrokraatialoukoksi, joka on valitettava ilmiö, sillä se nostaa työttömän ihmisen kynnystä vastaanottaa työ, sillä hän tulee epävarmaksi kuukausittaisten tulojen määrän suhteen. (Sisäasiainministeriö)

Sisäministeriön mukaan (2009, 111) työttömyys- ja tuloloukkoihin voisi vaikuttaa sosiaaliturvan ja verotuksen avulla. Lisäksi alimpien palkkojen nostaminen vaikuttaisi loukkua purkavasti. Työttömyysloukun ratkaisuna voisi olla myös sosiaaliturvan tason alentaminen ja saantiehtojen kiristäminen, jolloin kaikki halukkaat eivät pääsisi niin helposti elämään niiden turvin jos todellista tarvetta ei olisi. (Sisäasiainministeriö)

3.4 Suomen työmarkkinat

Suomessa on tällä hetkellä käynnissä niin sanottu työalojen köyhtyminen. Tämä tarkoittaa, että varsinkin keskitasoisesti palkatuilta aloilta katoaa työpaikkoja, kun taas saman aikaisesti uusia työpaikkoja syntyy huomattavasti alemmin palkatuille aloille

kuten asiakaspalveluun ja sosiaalialalle. Tästä johtuen suomalaisten työpaikkojen laatu on kääntynyt laskuun, joka aiheuttaa pätkätoiden lisääntymistä. Matalapalkkaisissa töissä työehdot ovat usein huonot, ja työntekijöistä suuri osa on vastentahtoisesti osaaikaisia tai tarvittaessa töihin kutsuttavia. (YLE uutiset)

Suomen työmarkkinat ovat siis polarisoitumassa. Tämä tarkoittaa juurikin sitä, että korkea- ja matalapalkkaisiin ammatteihin verrattuna keskipalkkaisten ammatien työvoimaosuus on laskenut. Korkea- ja erityisesti matalapalkkaisten, kuten insinöörien ja lähihoitajien työvoimaosuudet ovat kasvaneet, ja ns. keskipalkkaisten alojen, kuten tehdas- ja toimistotöiden osuudet taas ovat merkittävästi pienentyneet. Teorianaa juuri näiden keskipalkkaisten alojen kuihtumiselle on esimerkiksi se, että ne ovat usein niin sanottuja rutiinitöitä, jotka vaativat paljon toistoa, ja tekniikan kehittyessä kyseisiä työtehtäviä on alettu korvaamaan koneilla. (Mitrunen)

Suomen työmarkkinoita on myös usein kutsuttu jäykiksi. Yrittäjät pitävät työllistämistä usein hyvin vaikeana Suomessa, ja ovat siksi varovaisia rekrytoinneissa. Jähmeillä työmarkkinoilla työvoima ei kierrä, joka voi johtaa siihen, että yritysten on entistä vaikeampi palkata uutta työvoimaa. Työmarkkinoiden jäykkyyttä vastaan puhuvat kuitenkin useat tutkimukset ja mittaukset, kuten Eurofoundin OECD tutkimuksessa, jonka mukaan Suomalaiset työpaikat olisivat Euroopan kärkipäässä muun muassa sisäisessä joustossa ja työn organisoinnissa. (Kalevi Sorsa säätiö, Soininen)

Myös yhteiskuntatieteiden lisensiaatin Tiina Soinisen (2015) tutkimus puhuisi suomalaisten työmarkkinoiden jäykkyyttä vastaan. Työmarkkinat ovat selkeästi joustavimpia ikääntyvälle, työttömille, ja heikosti koulutetulle työvoimalle. Tutkimus osoitti, että työttömällä on kaksinkertainen riski ajautua työttömyyden ja lyhytkestoisten työsuhteiden kierteeseen. Selitys ilmiöön on yksinkertaisesti se, että työnantajat valitsevat näihin lyhyisiin työsuhteisiin mielellään nimenomaan työttömiä. Näin työttömistä tulee helposti niin sanottua kierrätettävää työvoimaa. Korkeapalkkaisilla aloilla ja hyvin koulutetuilla työntekijöillä on noin 40% pienempi riski siihen että heidän työsuhteensa päättyisi, kun pienipalkkaisilla aloilla. (Soininen)

4 Empiirisen tutkimuksen toteutus

Toteutin tutkimukseni teemahaastattelun avulla. Haastattelumenetelmäni sijoittui siis lo-makehaastattelun ja avoimen haastattelun väliin, sillä seurasin kyllä ennalta suunniteltua haastattelurunkoa, mutta tein haastattelutilanteesta kuitenkin melko vapaamuotoisen tilanteen. Seuraamalla etukäteen laadittuja teemoja ja kysymyksiä, estin keskustelua lähtemästä rönsyilemään ohi aiheen. Annoin haastateltavien vapaalle puheelle tilaa, vaikka ohjasinkin keskustelun kulkemaan ennalta suunniteltujen kysymysten teemojen mukaan. Ainoastaan aivan haastattelun alussa oli lyhyt strukturoitu osio, missä kysyin haastateltavilta perustietoja. Esitin kysymykset järjestyksessä, eri aihealueisiin ryhmiteltyinä, mutta välillä järjestyksestä poikettiin juurikin vapaan puheen tuloksena, sillä keskustelu saattoi välillä hyppiä jo ennalta teemoihin, jotka olivat haastattelurungon mukaan vasta tulossa. (KvaliMOTV, Virtuaaliammattikorkeakoulu)

Valitsin haastattelumuodoksi teemahaastattelun, sillä se sopii hyvin juurikin esimerkiksi ilmiöiden tutkimiseen. Tein kaikki haastattelut haastateltavan kahden kesken, ja nauhoitin jokaisen, jotta keskittymiseni ei menisi muistiinpanojen tekemiseen, vaan pystyin keskittymään keskusteluun kunnolla, ja luoda näin osaltani haastateltaville rennon ja läsnäolevan ilmapiirin. Tällöin pystyin myös olemaan terävä haastattelija, ja kysyä tarpeen mukaan täsmentäviä kysymyksiä. Olin perehtynyt etukäteen aiheeseen, ja valitsin kysymysten teemat sen pohjalta. (KvaliMOTV, Virtuaaliammattikorkeakoulu)

4.1 Tutkimuksen kohderyhmän rajaus

Haastattelin viittä kohderyhmään sopivaa henkilöä, eli 20-30-vuotiasta somalialaistautaista maahanmuuttajaa. En valinnut tutkimukseen osallistuvia henkilöitä sattumanvaraisesti, vaan suhtauduin siihen harkiten. Jokainen haastateltava täytti haluamani kriteerit, eli oli iältään ja taustaltaan tutkimukseeni sopiva. Halusin valita sellaiset yksilöt, joilta uskoin saavani parhaiten, tai ainakin hyvin aineistoa tutkittavan asian tiimoilta. Muutama haastateltava oli omia vanhoja tuttuja, ja loput sain muiden kontaktien kautta. Poimin haastateltavat siis harkinnanvaraista näytemenetelmää käyttäen. (KvaliMOTV; Virsta)

Haastattelin työtäni varten viittä henkilöä, sillä koin sen sopivaksi määräksi tutkimustavoitettani varten. Tutkimukseni tavoitteena ei ollut tilastollisten yhtäläisyyksien etsiminen, vaan pikemminkin ilmiön ymmärtäminen. Sen vuoksi päädyin siihen, ettei tutkimusaineiston tarvitse olla kovin suuri, vaan viisi tapausta riittää varsin hyvin kuvaamaan ja avaamaan tahdottua ilmiötä ja vastaamaan tutkimusongelmaan.

4.2 Haastattelukysymykset

Suunnittelin ja keksin itse kaikki haastattelukysymykseni tutkimuksen kohteen käytäntöön ja teoriaan tutustumisen jälkeen. Aivan haastattelun alussa keräsin haastateltavan perustietoja, kuten iän, sukupuolen, ja onko Suomen kansalaisuutta. Lisäksi selvitin hieman heidän koulutuksestaan, eli mikä koulutus heillä on ja onko heillä tulevaisuudessa suunnitelmassa kouluttautua lisää. Osion lopussa selvitin vielä henkilöiden työkokemuksen sekä nykyisen työpaikan. Kysyin myös nuoruuden, sekä nykyhetken unelma-ammattista, ja sen tavoitettavuudesta.

Seuraavassa osiossa halusin kuulla haastateltavien kokemuksista työpaikan hakuun liittyen. Kysyin, kuinka paljon he ovat elämänsä aikana hakeneet työpaikkoja. Tällaisissa kysymyksissä en halua enkä odota saavani tarkkoja lukuja, vaan hieman suuntaa-antavaa tietoa haastateltavan omasta aktiivisuudesta. Halusin kuulla myös mielipiteitä heidän kokemuksistaan mahdollisista rajoitteista, jotka liittyvät vain kata-suomalaisten palkkaamiseen. Lopuksi kysyin vielä, ovatko henkilöt koskaan kokeneet, etteivät ole päässeet haastatteluihin taustansa takia, ja jos vastaus oli kyllä, mikä sai heidät tuntemaan niin.

Seuraavaksi paneuduttiin itse haastattelutilanteissa saatuihin kokemuksiin. Aluksi selvitettiin taas perustiedot, eli kuinka usein henkilö oli saanut kutsun haastatteluihin. Halusin myös kuulla, millaisena henkilöt ovat haastattelutilanteissa kokeneet kiinnostuksen heidän taustansa kohtaan, tai onko sitä ollut ollenkaan. Kysyin vielä, onko haastateltava koskaan kokenut, että häneen olisi suhtauduttu haastattelutilanteessa eri tavalla kuin kanta-suomalaisiin (esim. ryhmähaastattelutilanteessa), ja jos kyllä, mikä oli saanut hänet tuntemaan niin.

Haastattelun jälkeisistä kokemuksista halusin kuulla ensin, kuinka usein heidät oli valittu haastattelun perusteella kyseiseen tehtävään, ja kuinka he olivat saaneet siitä tiedon. Jos valinta haastattelun jälkeen ei ollut kohdistunut henkilöön, mitä on kerrottu syyksi, ja mitä itse arvelee syyn olevan.

Lopuksi kysyin haastateltavilta yleisiä ja hieman sekalaisista teemoista olevia kysymyksiä maahanmuuttoon liittyen. Kysyin haastateltavien mielipidettä siitä, onko maahanmuuttajataustaisten vaikeampi työllistyä Suomessa kuin kanta-suomalaisten. Jos he näin kokivat, tiedustelin, missä rekrytoinnin vaiheessa he kokevat työllistymisen tyssäävän, ja mitä he arvelevat syyksi. Seuraavaksi kysyin, miten työllistymisen mahdollisuuksia maahanmuuttajataustaisten kohdalla Suomessa heidän mielestään voisi parantaa, ja mitä esimerkiksi koulu, työnantaja, tai kukin itse voisi tehdä. Viimeisimpinäni kysymyksinäni kysyin mm.

miten tärkeänä työllistymisen kannalta haastateltavat kokivat hyvän suomenkielentaidon. Haastateltavat saivat pohtia vielä, pitäisikö Suomen lainsäädäntöön jotenkin asian tiimoilta vaikuttaa, ja jos kyllä, niin miten, sekä mitä uusia työllistymisen malleja voisi heidän mielestään kehittää.

Haastattelun lopussa annoin haastateltaville vielä vapaan puheenvuoron, ja pyysin heitä mainitsemaan tai kertomaan, jos heille jäi mieleen vielä jotain aiheeseen liittyvää, mitä ei kysymyksiä kautta käsitelty. Kysymyspohja löytyy työn lopusta liitteenä (Liite 1)

4.3 Tutkimustulosten analysointi

Tutkimuksen aineiston analysoinnin tarkoituksena on, että sen perusteella tutkimusongelmasta saadaan todettua jotain tieteellisesti pätevää. Käytän tutkimustulosteni analysoinnissa laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmää, eli sisällönanalyysia. Sen avulla analysoin ja tiivistän kirjoitetun ja suullisen kommunikaation sellaiseen muotoon, että sen avulla voidaan tarkastella tutkittavan ilmiön yhteyksiä ja seurauksia. Sen avulla erotan aineistosta erilaisuudet ja yhtäläisyydet. (Koppa; Verne)

Tutkimustulosten analysoinnissa pyrin poimimaan vastauksista ne tulokset, jotka ovat tutkimuskysymyksiä kannalta olennaisia. En siis analysoi sivu tolkulla tuloksia, jotka eivät oikeastaan vastaa lainkaan tutkimusongelmaani. Pysyn tulosten analysoinnissa tiukasti asiassa, enkä mene ohi aiheen. En analysoi tuloksia ainoastaan lukujen perusteella, vaan nostan esiin ainoastaan muutamat havainnollistavat lukemat. Muuten analysointiosuudesta tulee helposti yksi suuri numero-taulukko, jota on vaikea tulkita, eikä se luultavasti vastaa haluttuun ongelmaan. (KvantiMOTV; Koppa)

Koska kyseessä on pieni aineisto, käytän tulosten analysoinnissa ajoittain absoluuttisiakin lukuja, sillä se havainnollistaa tulokset selkeästi. Työn lopussa on liitteenä kaikki haastattelukysymykseni, joten lukijan on helppo katsoa sieltä kysymyskaavake, jos tarve vaatii. (KvantiMOTV)

4.4 Vastaajat

Jokainen haastateltava oli Somaliasta kotoisin ja asuu nykyisin pääkaupunkiseudulla. Noin puolet haastateltavista oli omia vanhoja tuttuja ja loput sain muiden kontaktien kautta. Jokaisella heistä on Suomen kansalaisuus.

Ensimmäinen haastateltavani oli 26-vuotias mies. Hän on tullut alle yksi-vuotiaana Suomeen, eli on asunut täällä lähes koko ikänsä. Hän on saanut Suomen kansalaisuuden vuonna 1999. Hän on koulutukseltaan merkonomi, ja aikoo kouluttautua jatkossa vielä lisää, muttei ole vielä varma missä. Hän aloitti työt Helsingin kaupungilla toimistosihiteerinä lastensuojelussa puolitoista vuotta sitten, ja jatkaa siellä edelleen. Nykyistä työpaikkaa ennen hänelle on kertynyt työkokemusta mm. Alepasta, Mc Donald` sista ja muista eri asiakaspalvelutehtävistä.

Nuorena hänen unelma-ammattinsa oli palomies, mutta nykyisin unelmien työpaikka olisi jonkunlainen perhetyö, tai lapsiin kohdistuva sosiaalityö. Kyseinen työ on haastateltavan mielestä realistista saavuttaa, mutta ensin siihen täytyy kouluttautua, joka onkin suunnitteilla, kunhan sopiva ajankohta ja koulutusohjelma löytyvät.

Ensimmäinen haastateltava on hakenut lukuisia eri työpaikkoja. Hän kertoi lähettäneensä elämänsä aikana valtavan määrän työhakemuksia. Vuonna 2014 hän jäi YT-neuvotteluiden tuloksena työttömäksi, eikä löytänyt neljään kuukauteen uutta työpaikkaa. Sinä aikana hän kertoi lähettäneensä päivittäin noin kymmenen työhakemusta, joista mistään ei kuulunut mitään. Aina haastatteluun päästyään hän on kuitenkin saanut hakemansa paikan.

Haastateltava vastasi aluksi, ettei ole koskaan kokenut minkäänlaisia rajoitteita työnhaussa liittyen siihen, ettei hän ole kanta-suomalainen. Hän kuitenkin mainitsee epäilevänsä syyksi sitä, ettei ole koskaan hakenut ns. "naamatyötä". Hän myös kertoi, että tietää hänen nimensä usein hämäävän työnhaussa. Hän on kuitenkin kokenut, että aina kun pääsee juttelemaan kasvotusten, on se hänelle hyödyksi. Joskus haastateltava on kokenut, ettei ole päässyt haastatteluun taustansa takia, sillä hän on lähettänyt suuren määrän hakemuksia, joista mistään ei ole vastattu mitään, vaikka koulutus ja kokemus olisivat riittäviä vaadittuun tehtävään.

Toinen haastateltavistani oli 25-vuotias mies. Hän tullut kaksi-vuotiaana Suomeen, eli on asunut täällä noin 23 vuotta. Haastateltava on aiemmalta koulutukseltaan datanomi, ja opiskelee tällä hetkellä ammattikoulussa rakennustekniikkaa. Sieltä valmistuttuaan hän aikoo hakea Tampereen ammattikorkeakouluun lukemaan insinööriksi.

Nykyisin haastateltava on lentokentällä töissä, mutta on kerennyt kartuttaa hyvin monipuolisen kokemuksen eri työpaikoilta ennen nykyistä työnantajaansa. Hän on työskennellyt muun muassa Mc Donald` sissa, Alepassa, leikkipuistossa, puhelinmyynnissä, henkilökoh-

taisena avustajana, Viasatilla puhelinmyyjänä, rakennusalalla, sekä Cityworkilla kassalla ja vartijana.

Nuorempana hän halusi olla liiketalouden alalla töissä. Innostus tähän kuulemma lähti, kun hän katsoi päivittäin ulos bussin ikkunasta YIT:n suureen rakennukseen, josta käveli ulos tyylikkäitä business-miehiä, ja hän halusi olla jonain päivänä yksi heistä. Nykyisin hänen unelmiensa ammatti on insinööri. Heti perään hän totesi, että todellinen haave olisi olla diplomi insinööri, mutta haave on niin suuri, ettei viitsi huudella siitä. Hän haluaisi päästä rakentamaan maailmaa, tarkalleen ottaen viedä ammattitaitoa Suomesta Somaliin ja rakentaa sinne.

Haastateltava kävi kotimaassaan vuonna 2013 katsomassa ja tiedustelemassa tilannetta, ja selvittämässä mitä mahdollisuuksia ja tarpeita siellä todellisuudessa olisi. Matkallaan hän ymmärsi ja huomasi, että rakennuksen ammattitaidolle todella on kysyntää ja markkinarakoa. Unelma-ammatti ja tulevaisuuden visio on realistinen saavuttaa, sillä tahto auttaa ihmisiä on todella kova. Haastateltavan mielestä ei ole järkeä elää, ellei tee toisten ihmisten elämää paremmaksi. Sen ajatuksen puitteissa hän pyrkii menemään koko elämänsä eteenpäin.

Haastateltava kertoi työpaikkojen aluksi järjestyneen aina suhteiden kautta. Sitä kautta hän sai innostuksen itsekin alkaa etsimään ja hakemaan töitä. Elämänsä aikana haastateltava kertoi lähettäneensä paljon hakemuksia, ja saaneensa monta kertaa ”bänät”. Vuosien varrella hänelle on silloin tällöin tullut olo, että hänen taustansa saattaisi olla jonkin näköinen este työpaikan haussa. Esimerkiksi kun hän joskus on hakenut koulutustaan ja kokemustaan hieman korkeatasoisempia tehtäviä, on hän ajatellut, ettei hakemusta varmasti katsota hyvällä kun kaiken lisäksi nimikin on vielä ulkomaalainen. Yleensä näissä tilanteissa haastateltava on soittanut työpaikalle, kertonut itsestään, ja kertonut lähettävänsä vielä sähköpostia perään. Silloin hän kokee jääneensä paremmin haastattelijoiden mieleen ja kertookin kyseisellä tyylillä tulleen paljon työtarjouksia.

Haastateltava ei ole kertaakaan kokenut, ettei olisi päässyt haastatteluun suoranaisesti hänen taustansa takia. Syy tähän on se, että hän kokee aina antaneensa itsestään hyvän kuvan työnhaun yhteydessä. Hän myös kertoi uskovansa päätöksen tekijöiden olevan fiksuja ihmisiä, joten ei usko pelkän nimen vaikuttavan ratkaisevasti.

Kolmas haastateltava oli 25-vuotias nainen, Ibado. Hän on tullut suomeen kuusi-vuotiaana, eli 18 vuotta sitten. Hän on valmistunut Metropoliasta sairaanhoitajaksi. Hän lukee parhaillaan lääketieteellisen pääsykokeisiin Romaniaan. Romaniaan siksi, sillä sin-

ne on huomattavasti helpompi päästä kuin Suomeen. Tällä hetkellä haastateltava toimii koulutustaan vastaavissa tehtävissä sairaanhoitajana sairaalassa, mutta ennen nykyistä työtään kokemusta on karttunut muun muassa vanhainkodista, leikkipuistosta, puhelinmyynnistä, sekä Anttilan ja Stockmannin kassalta.

Nuorena haastateltavan unelmien työpaikka oli lääkäri, ja haave on säilynyt yhä edelleen vahvana. Ammatti on hänen mielestään realistinen tavoittaa, sillä hän on jo menossa pääsykokeisiin, ja sairaanhoitajan opinnot auttavat huomattavasti pääsykokeissa. Lisäksi hän mainitsi, ettei hänellä ole vielä perhettä joka velvoittaisi häntä mihinkään, joten hänellä on hyvin aikaa ja vapautta opiskella.

Haastateltava kertoi hakeneensa melko paljon työpaikkoja. Usein hänen koulutuksensa on auttanut haussa, varsinkin kun hakenut sitä vastaavia tehtäviä. Hän kertoi olevansa laiska täyttämään hakemuksia internetissä, joten soittaa usein mielummin suoraan työpaikoille. Hän on kokenut taktiikan toimivaksi.

Haastateltavalla oli kokemuksia siitä, että hänen taustansa vaikuttaa jonkin verran työhaussa. Esimerkiksi kun hän haastatteluissa kertoo, että hänen pitää pitää joka päivä ruokilutaukoja, siihen ei usein suhtauduta suopeasti, vaikkei taukoihin todellisuudessa kulu juuri ollenkaan aikaa. Lisäksi hänelle täytyy tilata huivi töihin, joka saattaa aiheuttaa joillakin päänvaivaa. Hän on myös huomannut, että monet luulevat, ettei hän voi käyttää tavallisia työvaatteita koska hän käyttää huivia, mikä ei kuitenkaan ole totta. Haastateltavasta ei kuitenkaan ole koskaan tuntunut suoraan siltä, ettei hän olisi päässyt edes haastatteluun puhtaasti taustansa takia.

Neljäs haastateltava henkilö oli 26-vuotias mies, Abdi. Hän on tullut suomeen kaksi vuotta, eli noin 24 vuotta sitten. Hän on aikaisemmalta koulutukseltaan merkonomi, ja on juuri valmistumassa tradenomiksi. Hänellä ei ole ainakaan vielä mielessä mitään jatko-suunnitelmia koulutuksen varalle. Hän on tällä hetkellä töissä Nordealla palveluneuvojana, ja on ollut siellä töissä jo lähes kaksi vuotta. Ennen nykyistä työsuhdettaan hänellä on kertynyt työkokemusta muun muassa kaupan kassalta, lapsien jalkapallojoukkueen valmentajana, päiväkodista, sekä puhelinmyynnistä.

Hänen unelma-ammattinsa oli nuorena poliisi, mutta nykyisin urahaaveet kohdistuvat rahoitus-alalle. Haave on realistinen tavoittaa, sillä hän työskentelee jo nykyisin pankissa, jossa etenemismahdollisuudet ovat hänen mukaansa todella hyvät. Yrityksessä on erinomaiset sisäiset koulutusmahdollisuudet, mutta jos hän haluaa edetä urallaan korkealle,

on hänellä edessään vielä yliopistotason opiskelua. Sen aika ei kuitenkaan kuulemma ole ainakaan vielä lähivuosina.

Haastateltava kertoi, että hänen elämänsä aikana hakemien työpaikkojen määrä on valtava. Hänestä tuntuu, että mitä korkeamman tasoista tehtävistä puhutaan, sitä kovempaa kilpailu on, ja usein hyvistä työpaikoista ei tule minkään näköistä vastausta, vaikka hän itse olisikin kokenut olevan täysin potentiaalinen tehtävään. Hän kuitenkin kertoo tietävänsä, että kyse on vain äärimmäisen kovasta kilpailusta ja nihkeästä työmarkkina-ajasta.

Haastateltavan kertoi, että koki usein nuorempana, että hänen taustansa saattaisi olla esteenä työpaikkojen saannille. Myöhemmin hän on kuitenkin huomannut, että varsinkin kun kokemusta ja koulutusta on alkanut kertymään enemmän, ei hänen taustansa tunnu vaikuttavan työnhaussa oikeastaan ollenkaan. Hänestä ei ole koskaan tuntunut siltä, ettei hän ole päässyt haastatteluun vain taustansa takia.

Viimeinen haastateltavani oli 26-vuotias nainen, Farah, joka on tullut suomeen kaikista haastateltavista vanhimpana; kahdeksan-vuotiaana. Hän on siis asunut Suomessa noin 18 vuotta. Hän on myös haastateltava ainut jolla on jo omia lapsia. Hänellä on somalialaisen miehensä kanssa yhdessä kaksi alle kouluikäistä lasta. Hän on koulutukseltaan lähihoitaja, mutta haluaisi tulevaisuudessa jatkaa opintojaan sairaanhoitajaksi.

Haastateltava on nykyisin töissä vanhusten palvelutalossa. Ennen nykyistä työpaikkaansa hän on ollut kaikkien muiden haastateltavien töissä muun muassa kaupan kassalla, lasten iltapäiväkerhossa, vammaisten palvelutalossa, sekä muissa asiakaspalvelutehtävissä. Nykyisin hän tekee töitä vain osa-aikaisesti, sillä lapset ovat vielä niin pieniä. Hänen unelma-ammattinsa oli nuorena laulaja, mutta nykyisin hän haaveilee sairaanhoitajan ammatista. Haave on hänen mukaansa realistinen tavoittoa, sillä lähihoitajan opinnoista on etua sairaanhoitajakoulutukseen haettaessa.

Myös kyseinen haastateltava kertoi hakeneensa elämänsä aikana lukuisia työpaikkoja, mutta saaneensa osan myös erilaisten suhteiden kautta. Haastateltava on joskus kokenut rajoitteita työllistymisessään taustansa takia mm. siksi, että joskus hänen huivin käyttönsä ja pukeutumisensa aiheuttaa hämmennystä ja jopa negatiivissävytteisiä kysymyksiä. Usein tilanteista kuitenkin selviää puhumalla, jolloin epäilijöidenkin tietämättömyydestä johtuva epäluuloisuus haihtuu eikä ongelmaa enää ole. Haastateltava ei osannut vastata kysymykseen, onko hän koskaan kokenut, ettei ole päässyt haastatteluun taustansa takia. Hän sanoi, ettei ole sen kummemmin halunnut asiaa miettiä, sillä se olisi vaan turhaa

spekulointia, sillä eihän hän voi koskaan oikeasti tietää, mitä ruudun toisella puolen ajatellaan

5 Tutkimustulokset ja niiden tulkinta

Tutkimustulokset olivat kokonaisuudessaan melko selkeät ja yhtenäiset vastaajien kesken. Vastaukset oli helposti tulkittavissa, sillä esitin kaikille haastateltaville samat kysymykset, ja vaikka jokaisen vastaukset olivat ainutlaatuiset ja erilaiset, oli niistä helppo kasata selkeä kokonaisuus. Jokainen haastateltava oli Somaliasta kotoisin ja asuu Helsingissä.

Tutkimuskysymysten avulla halusin selvittää, miten haastateltavat ovat kokeneet työllistymisensä eri vaiheet, kuten haastattelutilanteet ja niiden jälkeisen ajan. Näin ollen pyrin saamaan kokonaiskuvaa ja käsitystä siitä, minkälaiset tunnelmat maahanmuuttajilla on työllistymisen prosessista alusta loppuun saakka, ja missä rekrytoinnin vaiheessa he kokevat mahdollisia ongelmia.

5.1 Kokemukset haastattelutilanteissa

Kaikki haastateltavat ovat siis hakeneet paljon töitä, ja päässeet vaihtelevasti haastatteluihin. Yksi kertoi päässeensä todella usein hakemuksen lähetettyä haastatteluihin, ja toinen kertoi päässeensä arviolta noin viidestäkymmenestä lähetetystä hakemuksesta noin viiteen haastatteluun. Kukaan haastateltavista ei ollut kokenut, että heihin olisi suhtauduttu haastattelutilanteissa jotenkin eri tavalla kuin kanta-suomalaisiin.

Haastattelutilanteessa kiinnostukseen henkilön taustaa kohtaan oli kuitenkin monilla kokemuksia. Yksi kertoi, että yksilöhaastatteluissa taustasta kysellään selvästi enemmän kuin ryhmähaastatteluissa, ja sitä kohtaan osoitetaan jonkin verran kiinnostusta. Toinen kertoi, että haastattelijat kyselevät esimerkiksi uskonnosta ja huivista- ovat hyvin uteliaita mutta positiivisella tavalla. Hän kertoi vastaavansa kysymyksiin mielellään, kunhan kysymykset pysyvät asiallisina. Hän kertoi, että joskus jotkut ovat lähestyneet asiaa negatiivisesti, jolloin se ärsyttää.

5.2 Kokemukset haastattelujen jälkeen

Jokaisella haastattelemani henkilöllä oli melko positiivisia kokemuksia työhaastattelutilanteen jälkeisestä ajasta. Henkilöt kokivat selvästi suoriutuneensa haastatteluista hyvin, ja päässeensä usein seuraavaan vaiheeseen tai jopa saaneet työn. Yksi haastateltavista kertoi, että oli haastatteluun päästyään tullut aina paitsi kerran valituksi tehtävään, ja toinen kertoi, että noin puolet haastatteluista on päätynyt siihen, että hän on saanut hakemansa työpaikan.

Henkilöt kertoivat, että ovat saaneet tiedon haastattelun tuloksesta useimmiten soittamalla tai tekstiviestillä. Joskus myös sähköpostilla, mutta silloin vastaus on lähes poikkeuksetta kielteinen. Yksi haastateltava kuitenkin kertoi, että oli yllättynyt, kun oli saanut sähköpostiin tiedon, että oli tullut valituksi kyseiseen tehtävään. Syytä, miksi heitä ei ole valittu, ei ole kerrottu. Itse haastateltavat arvelivat kuitenkin syyksi yksimielisesti sen, että joukossa on yksinkertaisesti ollut parempia hakijoita.

5.3 Maahanmuuttajataustaisten työllistymisen vaikeus verrattuna kanta-suomalaisiin

Yksi kysymyksistäni oli, mikä on haastateltavien mielipide siitä, onko maahanmuuttajien mahdollisesti vaikeampi työllistyä Suomessa kuin kanta-suomalaisten. Kaikki olivat sitä mieltä, että syystä tai toisesta, maahanmuuttajien on vaikeampi työllistyä Suomessa kuin kanta-suomalaisten. Syytä löytyi melko laidasta laitaan, ja osa oli aivan yksilöstä itsestään riippuvaisia, mutta osa myös aivan heistä riippumattomia ulkoisia tekijöitä.

Eräs haastateltavista vastasi kysymykseen, että suurin osa hänen tuntemistaan työttömistä on juurikin maahanmuuttajia. Hän epäili, että he ovat yksinkertaisesti laiskoja, tai sitten tausta tosiaan vaikuttaa niin merkittävästi. Hän kertoi omasta elämästään hyvin havainnollistavan ja jopa järkyttävän esimerkin; hänen ystävänsä oli johtavassa asemassa kotimaisessa pikaruokaravintolassa. Kun uusia työntekijöitä palkattiin, ja hakemuksia alettiin käydä läpi, näytti vielä ylempi esimies, että hakemusten seasta heitetään ulkomaalaiset nimet suoraan roskiin, ja ainoastaan suomalaiset käydään läpi. Tämä todistaa siis sen, että jo pelkkä nimi voi työnhaussa vaikuttaa negatiivisesti palkkaukseen. Syynä tähän haastateltava arveli olevan ihan puhtaasti ennakkoluulot ulkomaalaistaustaisia kohtaan.

Toinen haastateltavista kertoi, että työllistyminen on maahanmuuttajilla haasteellisempaa silloin, jos ei osaa suomen kieltä riittävän hyvin, tai ei osaa antaa itsestään hyvää kuvaa. Hänen mukaansa ulkomaalaistaustaisen työnhakijan tulee olla tuplasti suomalaista parempi. Pienikin puute tai virhe paistaa hänen mukaansa vahvemmin esiin. Ulkomaalaistaustaisena tulee hänen mukaansa työnhaussa olla erityisen sivistynyt ja kohtelias. Toisenkin haastateltava nosti esille suomen kielen taidon. Hänen mukaansa se on työnhaussa erittäin merkittävä tekijä. Hän ei usko, että saman tasoista työnhakijoista valittaisiin lähes koskaan maahanmuuttajataustainen, jos vaihtoehtona olisi kanta-suomalainen.

Hyvä suomen kielen taito koettiin haastateltavien keskuudessa todella tärkeänä, ja se nousi esiin usean kysymyksen kohdalla. Sitä pidettiin jopa tärkeimpänä tekijänä työnhaussa, ja koettiin, ettei Suomen työmarkkinoilla pärjää ilman sitä. Ainakin sen tasoinen

kielitaito, että ymmärtää ja pystyy kommunikoimaan sujuvasti, koettiin välttämättömänä. Ainoastaan yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että sujuva englannin kielen taitokin riittää, sillä suomen kieli ei ole enää tänä päivänä niin tärkeä. Hänkin koki hyvän suomen kielen taidon kuitenkin valtavana plussana työnhaussa.

5.4 Työllistymisen estyminen

Yksi kysymys haastateltaville oli, missä rekrytoinnin vaiheessa he kokevat, että työllistyminen maahanmuuttajilla mahdollisesti tyssää. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että työnhaku tyssää jo rekrytointiprosessin aikaisissa vaiheissa. Yksi esimerkiksi arveli, että haku maahanmuuttajataustaisilla katkeaa jo siihen, etteivät he edes hae töitä. Vaikka he hakisivatkin, voi heidän CV:nsä ja hakemuksensa olla huonoja tai puutteellisia. Myös aiemmin esiin tuotu ulkomaalaistaustainen nimi voi joissain tapauksissa muodostua esteeksi jo alkumetreillä.

Eräs toinen haastateltavista arveli, että työllistymisen eteneminen katkeaa mahdollisesti jo puhelinhaastattelun kohdalla. Siinä maahanmuuttajataustainen voi helposti antaa itsestään huomaamattaan huonon kuvan haastattelijalle suullisella ulosannilla. Toinen kohta, missä rekrytoinnin eteneminen voi katketa, on kasvotusten tapahtuva haastattelutilanne. Siinä huono esiintymistaito, tai yksinkertaisesti kielitaito tai jännitys voi koitua kohtaloksi. Kyseinen henkilö oli myös samaa mieltä edellisen kanssa siitä, että haku voi tyssätä jo hakemuksen kohdalla ulkomaalaistaustaiseen nimeen.

5.5 Työllistymisen parantaminen

Haastateltavien mukaan työllistymisen mahdollisuuksia maahanmuuttajataustaisten kohdalla voisi Suomessa parantaa muun muassa työnhakijan omalla asenteella. Hakijan pitäisi itse soittaa työpaikoilla ja kertoa itsestään. Jos lähettää pelkän hakemuksen, on vain yksi hakija muiden joukossa, eikä erotu mitenkään joukosta. Yksi haastateltavista kertoi tämän olevan oma taktikka, ja hän oli kokenut sen auttavan häntä työnhaussa valtavasti.

Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että maahanmuuttajien työllistämisen parantamiseksi, Suomessa pitäisi järjestää erilaisia koulutuksia maahanmuuttajille, muun muassa kuinka antaa hyvä kuva itsestään, tai eräänlaista esiintymiskoulutusta. Koulutuksia voisi järjestää jokin valtion taho tai nuorisotyö. Toisen hakijan mielestä maahanmuuttajien työnhakua pitäisi helpottaa. Esimerkiksi työpaikkailmoituksissa ei tarvitsisi hänen mukaansa aina olla täydellinen suomen kielen taito, vaan hyväkin riittäisi, sillä lukuisissa ammateissa ja työtehtävissä pärjää hänen mukaansa vähemmälläkin kielitaidolla, kunhan suomen kieli kuitenkin sujuu.

Erään haastateltavan mukaan maahanmuuttajataustaisia työnhakijoita tulisi myös rohkaista enemmän. Muille, kanta-suomalaisille työntekijöille pitäisi hänen mukaansa saada myös enemmän kuria siihen, miten kohdella muita työntekijöitä. Ketään ei saisi kiusata tai lytätä, vaan kaikkien pitäisi rohkaista keskenään toisiaan.

Haastateltavien mukaan koulu voisi edistää maahanmuuttajien työllistämistä esimerkiksi suomen kielen opetukseen yhä enemmän panostamisella. Lisäksi koulu voisi järjestää maahanmuuttajien vapaavalintaisia työnhakukursseja. Koulussa voitaisiin myös opettaa eri työnhakumenetelmiä, ja miten hakea työpaikkaa, miten käyttäytyä haastattelussa, sekä miten antaa hyvä kuva itsestään. Nämä opit olisivat hyödyllisiä niin maahanmuuttajille kuin kanta-suomalaisillekin.

Haastateltavien mukaan työnantajat taas voisivat lisätä mm. oppisopimustyösuhteiden käyttöä, sekä koulun ja työnantajien yhteistyötä. Myös ennakkoluulottomuutta voisi erään haastateltavan mielestä lisätä rekrytoinnissa, ja ottaa avoimemmin kaikki vastaan, myös maahanmuuttajat.

Kysyin myös haastateltavilta, mitä he olivat mieltä, mitä itse kukin maahanmuuttaja voisi tehdä oman työllistymisensä edistämiseksi. Monet vastasivat hyvin konkreettisia asioita, kuten suomen kielen opettelua, sekä päämäärätietoisen ammattiin opiskelun. Myös aivan käytännön vinkkejä annettiin, kuten parturissa käynti, hyvä pukeutuminen, selkeä artikulointi, sekä katsekontakti. Hakijaa neuvottiin olemaan myös suunnitelmallinen ja johdonmukainen haastattelutilanteiden suhteen, sekä sinnikkäästi keräämään työkokemusta. Eräs haastateltava kuitenkin oli sitä mieltä, että maahanmuuttajat tekevät jo aivan liikaa työnhaussa. Hän koki, että maahanmuuttajataustaisen työnhakijan pitää jo valmiiksi tehdä kaikki kymmenen kertaa paremmin kuin suomalaisen, kokeakseen itsensä hyväksytyksi ja tervetulleeksi. Maahanmuuttaja joutuu hänen mukaansa joka päivä todistelemaan olevansa yhtä hyvä kuin kanta-suomalaisetkin, joten työnhaun tulisi olla maahanmuuttajille aivan samanlaista kuin kanta-suomalaisillekin.

5.6 Lainsäädäntö ja uudet työllistymisen mallit

Kysyin lopuksi haastateltavilta, pitäisikö heidän mielestään lainsäädäntöön jotenkin vaikuttaa, jotta maahanmuuttajien työllistyminen Suomessa helpottuisi. Eräs haastateltavista ehdotti, että laki voisi määrätä jokaiselle maahanmuuttajalle tietyn määrän esiintymiskoulutusta. Toisen mielestä yhteiskunta voisi tukea enemmän työpaikkoja, jotta ne työllistäisivät enemmän maahanmuuttajia. Lisäksi esiin nousi työllistämisen malli, jossa hakijoita käytäisiin läpi vain hakemuksen perusteella, josta ei heti kävisi ilmi nimeä eikä kuvaa.

Näin haastatteluihin valikoituisi henkilöitä ainoastaan muun muassa kokemuksen ja koulutuksen perusteella, eikä valintoihin vaikuttaisi esimerkiksi nimi tai ihon väri.

Kysyttäessä haastateltavilta mahdollisista uusista työllistymisen malleista ja ideoista, joita voisi kehittää, esiin nousi esimerkiksi oppisopimuksen käytön lisäys. TE-toimiston käyttämä työllistymistuki koettiin jo-olemassaolevana loistavana esimerkkinä toimivasta työllistämistä helpottavasta mallista. Eräs haastateltava kertoi tuntevansa monia jotka ovat saaneet sen avulla työpaikan.

6 Pohdinta

Oma oletukseni ennen tutkimuksen tekoa oli, että maahanmuuttajien on yhä tänäkin päivänä vaikeampi työllistyä Suomessa kuin kanta-suomalaisten. Oletukseni oli melko vahva, joten oli mielenkiintoista selvittää vastaukset tutkimuskysymyksiin ja katsoa, pitkö aavistukseni paikkaansa.

6.1 Vastaukset tutkimuskysymyksiin

Tutkimuskysymykseni oli, miten maahanmuuttajat kokevat oman työllistymisensä. Yhteen lauseeseen tiivistettynä he kokevat sen melko hyvänä, mutta kuitenkin hieman haasteellisempänä verrattuna esimerkiksi kanta-suomalaisiin. Suurin osa oli sitä mieltä, että he ovat työnhakijana hieman altavastajia taustansa takia, sillä jo esimerkiksi vieras-taustainen nimi voi vaikuttaa jo työnhaun alkumetreillä. Lisäksi joillekin työnantajille on hieman haasteellista suhtautua suopeasti esimerkiksi uskonnon vaatimiin toimintoihin kuten rukouktaukoihin tai huivin käyttämiseen. Nämäkin seikat voivat siis hankaloittaa maahanmuuttajien työllistymisprosessia.

Monet myös kertoivat olevansa sitä mieltä, että heidän tulee maahanmuuttajina olla aina piirun verran parempia kaikessa kuin kanta-suomalaisten. Jos he ovat samalla viivalla työnhaussa kanta-suomalaisen kanssa, työnantaja mitä luultavimmin palkkaa tehtävään kanta-suomalaisen hakijan maahanmuuttajan sijaan. Syynä tähän haastateltavien mukaan on vain ja ainoastaan ennakkoluulot ulkomaalaistaustaisia kohtaan.

Haastateltavia on kohdeltu työnhaussa ja haastattelutilanteissa aivan saman lailla kuin kanta-suomalaisiakin, ja kokemukset ovat olleet vain positiivisia. Yksilöhaastatteluissa on koettu useammin suoraa kiinnostusta hakijoiden taustaa kohtaan, jolloin haastattelija on saattanut kysyä jotain henkilön taustasta tai uskonnosta. Kiinnostus on kuitenkin lähes aina ollut hyvän henkistä ja vilpitöntä.

Haastattelutilanteissa haastateltavat olivat muutenkin kokeneet vuorovaikutuksen erittäin miellyttävänä ja onnistuneena, sillä useat heistä kertoivat tehneensä haastatteluissa usein vaikutuksen ja saaneet paikan. Muutenkin esiin nousi useaan otteeseen eri haastateltavien suusta se seikka, että kirjallisessa hakemuksessa vierasperäinen nimi voi herättää epäilyksiä tai toimia hakijaa vastaan, mutta aina kun he pääsevät puhumaan kasvotusten tai edes puhelimesta työnantajan kanssa, asenne heitä kohtaan muuttuu ja mahdolliset ennakkoluulot katoavat. Siksi monet haastateltavista kertoivatkin soittavansa aina hakemuksen lähettämisen jälkeen, ja esittelevänsä itsensä, jotta hakemus erottuisi jotenkin joukosta eikä sitä hylättäisi väärin perustein.

Jokainen haastateltava kertoi haastattelutilanteiden olevan vahvuutensa, ja että hyvin usein haastattelujen jälkeen he ovat saaneet kyseisen työpaikan. Monet kokivatkin haastatteluun pääsemisen tietynlaiseksi kriittiseksi vaiheeksi, eli jos työnhaussa pääsee siihen asti, ovat mahdollisuudet valituksi tulemiselle hyvät. Tästä voi vetää sen johtopäätöksen, että ne työnantajat, joilta ennakkoluuloja löytyy, hylkäävät ulkomaalaistaustaiset hakijat jo hakemus-vaiheessa, ja ne, ketkä haluavat samaiset hakijat haastatteluvaiheeseen asti, eivät ole näitä ennakkoluuloisia tapauksia, vaan suhtautuvat jo lähtökohtaisesti hakijoihin hyvin ja tasa-arvoiseksi. Tämän vuoksi haastattelutilanteissa ei luultavasti usein törmää ikäviin tilanteisiin tai asenteisiin.

Yhteenvetona vastaus tutkimusaiheeseeni on siis se, että vaikka Suomessa ollaankin vuonna 2016 jo hyvin suvaitsevaisia ja tasa-arvoisia, ei se kuitenkaan käytännössä vielä täysin toteudu. Maahanmuuttajat joutuvat vieläkin jossain määrin kamppailemaan ennakkoluuloja vastaan, ja todistelemaan kelpoisuuttaan kanta-suomalaisten rinnalla. Nykyisin suuri osa maahanmuuttajista, tai ainakin valitsemastani ryhmästä, somaleista, on asunut Suomessa jo pitkään, joten työllistymisen esteenä ei pitäisi enää olla konkreettiset tekijät kuten kielitaito tai kulttuurierot. Syynä on siis useimmiten puhtaasti ennakkoluulot ja puhdas rasismi. Onneksi ilmiö on kuitenkin koko ajan paranemaan päin, eivätkä tämän hetken nuoret maahanmuuttajat tutkimukseni mukaan koe ainakaan mitään valtavaa syrjintää.

6.2 Jatkotutkimusehdotukset

Jatkotutkimusehdotuksena minulle nousi jo heti työni alussa mieleen maahanmuuttajien koulutukseen paremmin paneutuva tutkimus. Olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi sitä, kuinka moni maahanmuuttaja valitsee lukion, tai vielä pidemmälle yliopiston tai korkeakoulun. Kaikki haastattelemani henkilöt olivat nimittäin ammattikoulun käyneitä, ja vain yksi heistä oli korkeakoulussa. Lisäksi omien havaintojeni mukaan (itse lukion ja ammattikorkean kohta käyneenä) lukiossa ja ammattikorkeassa on *erittäin* vähän somaleita opiskelijoina, itse tiedän kouluhistoriani koko ajalta vain yhden.

Haluaisin siis selvittää, mitkä ovat syyt ja taustat sille, että hyvin harva somali hakeutuu peruskoulun jälkeen lukioon tai myöhemmin yliopistoon tai ammattikorkeaan. Löytyykö syy kulttuurista ja perheestä, eli puuttuuko perheestä ns. koulutuksen malli, jota seurata. Itse ainakin aikoinaan menin lukioon, sillä pidin sitä itsestään selvänä, sillä perheessäni oli aina puhuttu että lukioon mennään peruskoulun jälkeen, voisi jopa sanoa ettei vaihtoehtoja ollut. Jos näin ei olisi ollut, voisi hyvinkin olla, että olisin hakeutunut lukion sijasta ammattikouluun.

Jos perheestä saadun mallin puute ei ole syy, olisiko se sitten ihan puhtaasti kulttuurinen, eli arvostetaanko somalialaisessa kulttuurissa koulutusta vai pidetäänkö sitä merkityksetömänä. Viimeinen mieleeni tuleva syy korkeakoulutuksen hylkäämisen taustalla voisi olla puhtaasti käytännöllinen, eli ovatko selittävät tekijät aivan luonnollisia, kuten kielitaidon puutetta ja/tai sen mukana huonoa koulumenestystä, jolla ei lukioon pääse.

Toinen jatkotutkimusaihe valkeni minulle pikku hiljaa työni edetessä. Se liittyy maahanmuuttajiin ja heidän kulttuurieroihinsa Suomalaisessa yhteiskunnassa. Vielä spesifimmin haluaisin rajata tutkimuksen koskemaan ajan käsitettä ja suunnitelmista kiinni pitämistä. Aiheen olisi jopa voinut liittää osaksi nykyisen tutkimukseni kokonaisuutta, ja tutkia, vaikuttaako kyseinen asia mahdollisesti suoraan maahanmuuttajien työllistymiseen. Tai välillisesti niin, että se olisi yksi aiheellinen syy ennakkoluuloihin maahanmuuttajia kohtaan.

Tutkimusta tehdessäni huomasin nimittäin, että sovitusta ajoista ja asioista kiinni pitäminen ei nimittäin ollut haastattelemilleni henkilöille aivan itsestään selvää. Yksi haastateltavistani perui haastattelua edeltävänä iltana tapaamisen, mutta saimme onneksi sovittua sen toiselle päivälle. Toinen haastateltavista oli melko paljon myöhässä, sillä menikin hoitamaan hieman muita asioita ennen tapaamistamme. Kolmas haastateltava perui noin tuntia ennen sovittua aikaa tapaamisemme, ja uuden ajan löytämiseen meni melko kauan aikaa, jopa useita viikkoja. Lisäksi yksi haastateltava halusi vaihtaa tapaamispaikkaa juuri ennen kuin meidän piti tavata. Toki tämä voi olla sattumaa, enkä halua tai voi missään nimessä vetää tämän perusteella johtopäätöksiä siitä, onko somali-taustaisilla maahanmuuttajilla eri aika-käsitys kuin kanta-suomalaisilla, mutta minua kiinnostaisi tutkia asiaa.

6.3 Opinnäytetyöprosessi kokonaisuutena ja oman oppimisen arviointi

Tutkimuksen validiteetti, eli se miten hyvin tutkimuksessa käytetty tutkimusmenetelmä mittaa juuri haluttua ilmiön ominaisuutta, on hyvä silloin, kun tutkimuskysymykset ja valittu kohderyhmä ovat oikeat. Pohjimmaisena kysymyksenä validiteetin arvioinnissa on se, kuinka onnistuneesti tutkimus ja siinä käytetyt menetelmät vastaavat ilmiötä, jota alun perin haluttiin tutkia. Tutkimus osoittautuu täysin arvottomaksi, jos validiteetti puuttuu kokonaan. Omasta mielestäni tutkimukseni on melko validi, sillä empiirisen havainnot ja koko tutkimus kohdistuu hyvin siihen, mikä oli tarkoituskin. (Hiltunen)

Looginen, eli koettu validiteetti on tutkimuksessa kohdallaan. Olen koko tutkimusprosessin ajan pyrkinyt tarkastelemaan kokonaisuutta hyvin kriittisesti. Luotettavuutta pohtiessa tulisi nimittäin aina miettiä, kuinka tutkimuksen luonne ja aihe ovat mahdollisesti vaikuttaneet haastateltavien vastauksiin. Kaikki eivät välttämättä vastaa aivan rehellisesti, vaan pyrki-

vät silottamaan omaa kuvaansa, varsinkin kun kyse on melko henkilökohtaisesta aiheesta. Oma käsitykseni suorituksen oikeellisuudesta on siis hyvä. Aineisto- eli sisältövaliditeetin tason varmistamiseksi olen kuvannut aineistoni, siihen tekemäni tulkinnat sekä ratkaisutavat mahdollisimman selkeästi. (Hiltunen; KvaliMOTV))

Reliabiliteetti, eli se, miten luotettavasti ja toistettavasti tutkimuksessa käytetty tutkimusmenetelmä mittaa juuri haluttua ilmiötä, tarkoittaa tutkimustulosten luotettavuutta. Pystytäänkö tulokset toistamaan, vai johtuivatko ne vain sattumasta. Reliabiliteettia parantaakseni pyrin tekemään perusteltuja ja selkeästi auki-kirjoitettuja päätelmiä, ja nauhoittamalla kaikki haastattelut varmistan sen, että halutessaan muutkin tutkijat voisivat analysoida aineistoa. (Hiltunen; KvaliMOTV)

Tavoitteenasetteluni oli mielestäni työssäni kohdillaan, sillä se oli ainakin omasta mielestäni suhteellisen selkeä, eikä liian korkealintoinen tahdotun tavoitteen toteuttamiseksi. Tietoperustani oli mielestäni tarpeeksi kattava ja laadukas, sillä käytin lähteinäni monipuolisesti niin internetlähteitä, tietokirjallisuutta, kuin haastattelujakin.

Mielestäni opinnäytetyötä oli erittäin miellyttävä tehdä. Valitsin aiheen, joka todella kiinnosti minua, joten tiedon hankinta tai työn kirjoittaminen ei ollut missään vaiheessa raskasta tai epämiellyttävää. Olin hieman etukäteen pelännyt tai stressannut opinnäytetyötä ja sen rakentumista, sekä miten saan tarpeeksi paljon tekstiä aikaiseksi. Työn edetessä huomasin kuitenkin, että työ rakentuu jopa hieman itsekseen, eli kun kirjoittaa aihe aiheelta erikseen eteenpäin, työstä muodostuu helposti selkeä kokonaisuus.

Suuren haasteen minulle työssä toi kuitenkin sen aikataulutus. Olin suunnitellut tekeväni työni valmiiksi syyskuuhun mennessä, mutta sen valmistuminen venyikin joulukuulle. Kesällä tein työtä melko hitaasti, sillä minulle alun perin suunniteltu opinnäytetyöohjaus ei ollutkaan koko kesänä käytettävissä, sillä en saanut mitään kontaktia ohjaajaani. Muutenkin olen saanut työhöni minimaalisesti ohjausta johon siihenkään en ole kovin tyytyväinen, joten lähes yksin olen saanut työni rakentaa. Onneksi viime metreillä sain ohjaajan, joka auttoi minua suunnattomasti hahmottamaan työni kokonaisuutta.

Kriittinen rajapyykki oli kuitenkin syyskuun alku, jolloin minulla alkoivat uudet korkeakouluopinnot. Opiskelu vaati luultua enemmän töitä, ja aikaa opinnäytetyön tekemiselle jäikin reilusti odotettua vähemmän. Tämän takia työni valmistuminen venyi kolmella kuukaudella. Venyminen on toki ikävää sen kannalta, että aikataulutin työni opinnäytetyösuunnitelmaan nyt alun perin väärin. Muuten minulla ei ole hätää valmistumisajankohtani kanssa, joten

en ole sen kummemmin stressannut työstä, vaan olen tehnyt tätä loppuun asti hyvällä ja leppoisalla fiiliksellä.

Opin työssäni paljon. En koskaan ennen ollut tehnyt tämän kokoluokan tutkimusta, enkä esimerkiksi monen ihmisen haastattelua ja niistä aineiston kokoamista. Myös lähteiden käyttö tässä määrin oli uutta, ja viimeistään nyt lähdeaineiston hankinta ja lähdeviittaukset ja merkinnät porautuivat selkärankaani. Jotenkin näin ”suuren” työn tekeminen oli todella miellyttävää, sillä työstäni tuli jotenkin todella oman tuntuinen. Mielestäni se on rakennettu myös selkeärakenteiseksi ja helppolukuiseksi. Se on myös mielestäni sopivan pituinen, sillä tein tietoisesti valinnan, etten halua työstäni liian pitkää, sillä mielestäni juuri tämän pituinen työ on miellyttävä lukea. Olen työhöni tyytyväinen.

Lähteet

Faktaa Maahanmuutosta 2015. Kuka on maahanmuuttaja? Luettavissa:
<http://www.maahanmuutto.net/7>. Luettu: 2.8.2016.

Hilma 2013. Kuka on maahanmuuttaja? Luettavissa:
<http://www.tukikeskushilma.fi/materiaali/index2.php?sivu=1264>. Luettu: 2.8.2016.

Hiltunen, L. 2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. Luettavissa:
http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf. Luettu: 30.8.2016.

Infopankki 2016. Kotoutuminen Suomeen. Luettavissa: <http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/maahanmuuttajana-suomessa/kotoutuminen-suomeen>. Luettu: 24.8.2016.

Jokisaari, S. 2006. Kotouttamislain merkitys kotouttamisessa maahanmuuttajan näkökulmasta. Luettavissa: <http://maine.utu.fi/pdf/webreports18.pdf>. Luettu: 24.8.2016.

Kalevi Sorsa säätiö 2016. Suomen työmarkkinoiden jäykkydestä. Luettavissa:
<http://tyollistajat.fi/suomen-tyomarkkinoiden-jaykkyudesta/>. Luettu: 3.12.2016.

Koppa 2010. Tutkimuksen toteuttaminen. Luettavissa:
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen>. Luettu: 30.8.2016.

Kotouttaminen.fi 2016. Kotoutumisen kaksisuuntaisuus. Luettavissa:
http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotouttamistyon_tauustaa/kotouttamistyon_periaatteet/kotoutumisen_kaksisuuntaisuus. Luettu: 24.8.2016.

KvantiMOTV 2010. Kyselyaineiston dokumentointi ja raportointi. Luettavissa:
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/raportointi/raportointi.html>. Luettu: 30.8.2016.

KvaliMOTV 2016. Teemahaastattelu. Luettavissa:
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html. Luettu: 20.8.2016.

- Laitinen, K., Jukarainen, P., Boberg, H. 2016. Maahanmuutto & turvallisuus- arvioita nykytilasta ja ennusteita tulevaisuudelle. Luettavissa:
http://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/7_Maahanmuutto+ja+turvallisuus.pdf/f436c89f-beff-4c65-b814-f4c1a44f6e46?version=1.0. Luettu: 9.8.2016.
- Linnanmäki-Koskela, S. 2010. Maahanmuuttajien työmarkkinaintegraatio. Luettavissa:
http://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/10_09_28_Tutkimus_2_Linnanmaki_Koskela.pdf. Luettu: 3.12.2016.
- Mitrunen, M. 2015. Työmarkkinoiden polarisaatio Suomessa. Luettavissa:
<http://vatt.fi/tyomarkkinoiden-polarisaatio-suomessa>. Luettu: 3.12.2016.
- Maahanmuutto 2015. Fakta maahanmuutosta- maahanmuuttotutkimus. Luettavissa:
<http://www.maahanmuutto.net/9>. Luettu: 17.8.2016.
- Maneejun, N. 2011. Työllistyminen ja työyhteisöön integroituminen maahanmuuttajien näkökulmasta. Luettavissa:
<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/25637/Monikult.pdf?sequence=1>. Luettu: 17.8.2016.
- Martikainen, T., Haikkola, L. 2010. Maahanmuutto ja sukupolvet. Hakapaino. Helsinki.
- Peda 2013. Tutkimuksia ja selvityksiä maahanmuutosta. Luettavissa:
<http://peda.net/veraja/kuopio/vasta/tutkimukset>. Luettu: 17.8.2016.
- Saukkonen, P. 2013. Erilaisuuksien Suomi. Gaudeamus. Tallinna.
- Sisäasiainministeriö 2009. Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Luettavissa:
<http://www.intermin.fi/julkaisu/022009?docID=24940>. Luettu: 17.8.2016.
- Sisäministeriö 2016. Kotoutuminen. Luettavissa:
<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen>. Luettu: 24.6.2016.
- Soininen, T. 2015. Suomen työmarkkinat ovat erittäin joustavat, mutta jakautuneet. Luettavissa:
<http://www.uef.fi/-/8-5-suomen-tyomarkkinat-ovat-erittain-joustavat-mutta-jakautuneet>. Luettu: 3.12.2016.
- Somaliliitto 2016. Somalialaiset Suomessa. Luettavissa:
<http://somaliliitto.fi/somalialaiset-suomessa/>. Luettu: 16.8.2016.

Tilastokeskus 2014. Maahanmuuttajat väestössä. Luettavissa:
<https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa>. Luettu: 9.8.2016.

Virtuaaliammattikorkeakoulu 2016. Haastattelu. Luettavissa:
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/030906/1144934265902/1144934468296/1144934658929/1146047870666.html>. Luettu: 20.8.2016.

Virsta 2016. Näyte. Luettavissa: <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/03/05/>. Luettu: 22.8.2016.

Verne 2016. Tiedon analysointi. Luettavissa:
<https://www.tut.fi/verne/tutkimusmenetelmat/tiedon-analysointi/>. Luettu: 30.8.2016.

Väestöliitto 2014. Maahanmuuttajien määrä. Luettavissa:
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/. Luettu: 9.8.2016.

Wrede, S., Nordberg, C. 2010. Vieraita työssä- työelämän etnistyvä eriarvoisuus. Palmenia. Helsinki.

Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 2010. Kollaasikaupunki. Luettavissa: <http://lib.tkk.fi/Reports/2010/isbn9789526032528.pdf>. Luettu: 17.8.2016.

YLE uutiset. Suomen työmarkkinat köyhtyvät – uudet työpaikat ovat laadullisesti heikompia. Luettavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-7697690>. Luettu: 3.12.2016.

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

- Ikä?
- Sukupuoli?
- Kauan olet asunut Suomessa?
- Onko sinulla Suomen kansalaisuus?
- Mikä koulutus sinulla on?
- Onko sinulla suunnitelmia kouluttautua?
- Kerro työkokemuksestasi? Missä nykyisin töissä?
- Mikä oli nuorena unelma-ammattisi?
- Mikä on nykyisin unelmien työ tai työpaikkasi?
- Onko se realistinen tavoittaa?
 - o Miksi/miksi ei?

- Kerro kokemuksistasi kun olet hakenut työpaikkoja
 - o Miten paljon olet hakenut työpaikkoja?
 - o Millaisia kokemuksia sinulla on mahdollisista rajoitteista, jotka liittyvät vain kanta-suomalaisten palkkaamiseen?
 - o Oletko koskaan kokenut, ettet ole päässyt haastatteluun taustasi takia? Mikä sai sinut tuntemaan niin?

- Kerro kokemuksistasi haastattelutilanteissa
 - o Kuinka usein sinut on kutsuttu haastatteluihin?
 - o Millaisena olet kokenut kiinnostuksen haastattelutilanteissa taustaasi kohtaan?
 - o Oletko kokenut, että sinuun suhtaudutaan haastattelutilanteissa eri tavalla kuin kanta-suomalaisiin? Jos kyllä, kerro kokemuksistasi, ja miksi olet näin tuntenut?

- Kerro kokemuksestasi haastattelun jälkeen
 - o Kuinka usein olet tullut valituksi hakemaasi tehtävään?
 - o Kerro, kuinka olet saanut valinnasta tiedon?
 - o Jos et ole tullut valituksi, mitä on sanottu syyksi? Mitä itse arvelet syyksi?

- Mikä on mielipiteesi siitä, onko maahanmuuttajataustaisten vaikeampi työllistyä Suomessa kuin kanta-suomalaisten?
- Missä rekrytoinnin vaiheessa koet, että työllistyminen mahdollisesti tyssää?
- Mitä arvelet syyksi?
- Miten mielestäsi työllistymisen mahdollisuuksia maahanmuuttajataustaisten kohdalla voisi Suomessa parantaa?
- Mitä koulu voisi tehdä?
- Mitä työnantajat voisivat tehdä?
- Mitä kukin itse voisi tehdä?
- Miten tärkeänä työllistymisen kannalta koet hyvän suomenkielentaidon?
- Pitäisikö mielestäsi lainsäädäntöön jotenkin asian tiimoilta vaikuttaa? Miten?

- Mitä uusia työllistymisen malleja voisi mielestäsi kehittää?